

”Jag har ju blivit utsatt för ett brott, men...”

- mäns upplevelse av att utsättas för våld när förövaren är en kvinna.

SW2226, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Avancerad nivå
Vt 2009

Författare: Emma T. Hermanson
Handledare: Helena Johansson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. BAKGRUND	3
1.1 Inledning	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Definitioner	4
2. METOD	6
2.1 Litteraturstudie	6
2.2 Intervjustudie	6
2.3 Intervjuförfarande och etiska övervägningar	7
2.4 Bearbetning av intervjumaterialet	8
2.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	8
3. TIDIGARE FORSKNING	10
3.1 Våld i nära relationer	10
3.1.1 Män som utsätts för våld i parrelationer	10
3.1.2 Socialt accepterat våld	11
3.1.3 Våldets utformning	11
3.1.4 Kritik mot studierna	12
3.2 Kvinnors brottslighet	13
3.3 Mäns upplevelser av att utsättas för våld	14
3.3.1 Misshandel och dess konsekvenser	14
3.3.2 Synen på sig själva som brottsoffer	15
3.4 Sammanfattning	16
4. TEORETISKA PERSPEKTIV	17
4.1 Brottsoffer	17
4.1.1 Begreppet brottsoffer	17
4.1.2 Begreppet manlighet	19
4.1.3 Det ideala offret	21
4.1.4 Mannen som offer	22
4.1.5 Social kategorisering	23
4.2 Makt och våld	24
4.2.1 Makt och dess betydelse i relationer	24
4.2.2 Våldets normaliseringsprocess	25
4.3 Kommunikation och språk	26
4.4 Sammanfattning	28
5. RESULTAT OCH ANALYS	29
5.1 Informanterna	29
5.1.1 Mattias	29
5.1.2 Peter	30
5.1.3 Joel	32
5.1.4 Sebastian	32
5.2 Analys	33
5.2.1 I det dolda	33
5.2.2 "Det var mitt fel"	34
5.2.3 Söker inte hjälp	36
5.2.4 Att tala om det som hänt	38
5.2.5 Brottsoffer?	40
5.2.6 Om det varit en man...	41
6. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	43

1. BAKGRUND

1.1 Inledning

Om du sitter på en uteservering en sen sommarkväll och en kvinna vid ett bord lite längre bort ger en man en örfil så är risken överhängande att du inte reagerar särskilt mycket. Om du över huvudtaget reagerar så är det kanske genom att fundera på vad han kan tänkas ha gjort för att förtjäna det hela. Kanske skrattar du till och med lite åt situationen du bevittnat.

Tänk nu att scenariot som utspelar sig vid det andra bordet istället inbegriper en man som ger en kvinna en örfil och fundera på hur du skulle reagera då, och på skillnaden mellan de olika reaktionerna.

Det var när jag läste detta exempel som jag för första gången på allvar reflekterade över hur olika vi ser på våld beroende på förövarens kön. Jag började då också fundera över komplexiteten kring fenomenet våld mot män där det är en kvinna som är förövare. Samhällets bild av en kvinna är den av en svag och försvarslös person. En beskrivning som stämmer bättre överens med den bild vi har av ett offer, än den av en förövare. Bilden av en man däremot är den av en stark individ med förmåga att försvara sig. Av denna anledning har många svårt att föreställa sig en man bli misshandlad av en kvinna. För många är denna tanke rentav skrattretande, vilket jag märkt och förvånats över när jag berättat för människor om vad min uppsats handlar om. Dessa stereotyper har skapat en större acceptans vad gäller våld som utövas av kvinnor mot män¹.

Män har i allmänhet svårt för att identifiera sig själva som brottsoffer på grund av att synen på manlighet inte stämmer överens med den bild som finns av hur ett brottsoffer skall vara². Det ideala offret, det som väcker samhällets sympati, skall som jag nämnde ovan vara försvarslöst och detta är en term som män inte gärna vill förknippa sig själva med. Även vad gäller gärningsmannen så finns det en bild av en "ideal" sådan. Som i fall av kvinnomisshandel så innebär även misshandel av en man i en parrelation ett problem när det kommer till att passa in i den mallen då förövaren inte är en okänd. Män har även emot sig att den ideala gärningsmannen skall vara fysiskt överlägsen offret, vilket kvinnor sällan är i relation till en man³.

Eftersom varken samhället eller männen själva vill se män som utsätts för våld av kvinnor som brottsoffer så finns det inte många som aktivt arbetar för att ge denna grupp legitim brottsofferstatus. Detta har konsekvenser i form av att männen till exempel inte får samma möjlighet till brottsofferstöd och inget större förebyggande arbete för att förhindra denna form av misshandel bedrivs.

Min känsla av att ämnet är viktigt att uppmärksammas stärktes av alla starka reaktioner jag under skrivandets gång upplevt från omgivningen. Många har uttryckt stort ogillande då de sett mitt uppmärksammande av manliga offer som ett tecken på att jag vill förminska problemet med kvinnomisshandel, vilket inte alls är min avsikt. Andra har förmedlat glädje över att någon försöker lyfta männen ur förövarfacket. För mig är det en fråga om jämställdhet, då varken män eller kvinnor tjänar på att ett kön likställs med offer och ett annat med gärningsmän. Schablonbilderna av den svaga osjälvständiga kvinnan och av den våldsamma okänsliga mannen måste luckras upp.

¹ Palmberg, C. & Wasén, H. 2003

² Burcar, V. 2005

³ Christie, N. 1986

1.2 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med min studie är att rikta fokus på ett fenomen som inte uppmärksammas i någon stor utsträckning inom svensk forskning, och inte heller tagits på allvar i samhällsdebatten. Det fenomen jag syftar på är män som utsätts för våld där förövaren är en kvinna. Mitt syfte är specifikt att beskriva männens upplevelser och analysera dessa i relation till teorier om offerskap, makt och manlighet.

Min önskan var att få en ökad kunskap om männens subjektiva upplevelse av att ha utsatts för denna typ av våld, särskilt inom ett parförhållande. Jag har valt att inrikta mig framför allt på:

- Hur upplever männen att de känslomässigt påverkades av att utsättas för våld av en kvinna?
- Vad är männens syn på sig själva i relation till begreppet brottsoffer och påverkas denna syn av samhällets bild av brottsoffer kontra manlighet?
- Vad är männens tankar kring om förövarens könstillhörighet påverkat deras reaktioner och agerande?

Även om studien inriktar sig mycket på våld som sker i nära relationer så är den inte begränsad till detta utan handlar om fysiskt våld utövat av kvinnor och riktat mot män i stort.

1.3 Avgränsningar

Då det forskats mycket lite kring fenomenet mansmisshandel och dess orsaker så har jag bland annat fått använda mig av teorier som använts i analyserandet av kvinnomisshandel. Dock har jag inte skrivit något om samhällsproblemet kvinnomisshandel i sig eftersom mitt fokus ligger på männens upplevelser, och jag dessutom inte har någon önskan att på något värderande sätt jämföra konsekvenserna av de olika formerna av partnervåld. Har trots detta valt att i korta drag redogöra för förekomst av mansmisshandel, skillnader och likheter mellan mäns och kvinnors våld i parrelationer samt kvinnors brottslighet som en bakgrund då detta kan anses vara av vikt för analysen.

Min avsikt är inte heller att utreda de eventuella bakomliggande orsakerna till våldet varför jag inte redovisar de olika förklaringsmodeller som finns. Studier som avhandlar ämnet våld i nära relationer inkluderar ibland förutom fysisk misshandel, även psykisk misshandel. Trots att psykiskt och fysisk misshandel i en relation kan vara nära kopplat till varandra så har jag valt att begränsa min studie till fysiskt våld. Detta främst eftersom fysiskt våld är ett mer lättdefinierat begrepp samt att det i samhället idag fortfarande råder diskussioner kring brottsofferstatus för dem som utsätts för psykisk misshandel och att denna oklarhet i alltför stor utsträckning hade kunnat påverka studiens resultat. Studien begränsar sig även till heterosexuella män.

1.4 Definitioner

Jag har använt mig av samma definition av fysiskt våld som Christina Katihaldou, vilket är: ”Varje form av oönskad fysisk beröring och fysisk handling som skadar och orsakar fysisk

smärta”⁴. Detta inbegriper alltså bland annat örfilar, sparkar och slag. Vid intervjuerna har dock männen själva fått stå för definieringen av begreppet fysiskt våld. Min avsikt har inte varit att kategorisera typen av våld utan det har varit männens upplevelse av att ha blivit fysiskt attackerade som har varit det väsentliga.

Med våld i nära relationer, eller partnervåld, menas i denna studie någon som utsatts för våld där förövaren är någon man är gift, sambo eller pojkvän/flickvän med.

⁴ *Katihlidou, C. 2007, sid. 3*

2. METOD

Min studies syfte har varit att undersöka männens subjektiva upplevelse av att utsättas för våld där förövaren är en kvinna, med särskild fokusering på när kvinnan är en partner. Då det handlar om att ta del av känslomässiga upplevelser samt om subjektiva varseblivningar så föll det sig naturligt att välja en kvalitativ inriktning⁵.

Då det handlar om subjektiva upplevelser och männens egna berättelser om dessa så ansåg jag det lämpligt att använda mig av en fenomenologisk inriktning. Fenomenologin ”beskriver världen sådan den upplevs av subjekten, och förutsätter att den relevanta verkligheten är vad människor uppfattar att den är” och detta innebär att man försöker nå en förståelse av olika fenomen i samhället genom att se det från aktörernas egna perspektiv⁶. Som brukligt vid användandet av denna metod så har jag i mitt empiriska material sedan identifierat mönster och teman och försökt bilda begrepp som sammanfattar och koncentrerar det väsentliga i intervjuerna⁷. När man använder sig av fenomenologin så är det viktigt att man ”sätter sina fördomar eller förutfattade meningar inom parates” eller att man i alla fall är medveten om sin egen förförståelse och hur denna skulle kunna påverka tolkningen av materialet⁸. Detta kan vara extra viktigt när ämnet är tabubelagt och omgärdat av stereotypa bilder såsom mansmisshandel.

2.1 Litteraturstudie

För att utforska vilka studier som tidigare gjorts och vilken kunskap som fanns inom området, samt för att finna teorier relevanta för min empiri, så genomförde jag en litteraturstudie. Den litteratur jag använde mig av fann jag delvis genom att söka i Göteborgs universitetsbiblioteks sökmotor (GUNDA) samt även i de databaser med forskningsartiklar kopplade till universitetsbibliotekets hemsida. En del litteratur hänvisades jag även till via personer jag kom i kontakt med under studiens förarbete, bland annat författaren Dick Wase, universitetsadjunkterna Ninni Carlsson och Viveka Enander vid Göteborgs universitetet samt min handledare universitetslektor Helena Johansson.

På grund av att det inte forskats mycket inom området så var det svårt att finna litteratur som berörde ämnet män som offer och jag har istället fått titta mycket på studier som gjorts inom närliggande fält samt använda mig av artiklar skrivna av amerikanska, kanadensiska och brittiska forskare.

2.2 Intervjustudie

Intervjuerna med männen som utsatts för våld av kvinnor är grunden för min uppsats. I dessa har männen fått berätta om sina upplevelser, hur dessa har påverkat dem och sin syn på sin egen eventuella brottsofferstatus. Jag använde mig av en icke-standardiserad intervjuguide, men då jag ansåg det vara av vikt att diskutera vissa specifika frågor och ville avgränsa

⁵ Starrin, B. & Svensson, P-G. 1994

⁶ Kvale, S. 1997

⁷ Starrin, B. & Svensson P-G. 1994

⁸ Svensson, P-G. & Starrin, B. 1996

materialets bredd något så var intervjuerna något mer strukturerade än vad som annars är brukligt inom kvalitativ forskning där man annars gärna använder sig av vägledad konversation⁹.

Djupintervjuer genomfördes med fyra män. Det hade varit önskvärt att ha fler informanter men det var oerhört svårt att komma i kontakt med män som var villiga att tala om sina erfarenheter. Anslag sattes upp på Mansmottagningen i Stenungsund och på Krismottagningen för män i Göteborg. Jag hade även kontakt med Brottsofferjouren i Göteborg samt med Sveriges mansjourers riksförbund, som satte upp anslag på en av sina mottagningar i Stockholm. Efterlysning av informanter lades också ut på olika forum på Internet. Trots detta slutade det med att jag kom i kontakt med de fyra informanterna genom att de hört talas om studien via mig eller bekant till mig och själva erbjöd sig att berätta om sina egna erfarenheter, vilket innebär att det rör sig om ett självselekerat så kallat bekvämlighetsurval.

På grund av att det var så pass svårt att finna informanter som ville ställa upp och berätta om sina erfarenheter så valde jag att intervjua alla de män som ville delta i studien, med enda kriterium att de skulle vara över 25 år. Från början var min avsikt att enbart intervjua män som misshandlats i ett parförhållande men valde sedan att även inkludera en man som utsatts för våld av främmande kvinnor på krogen.

Svårigheterna att få tag på informanter kan dels förklaras med att ytterst få av de män som misshandlas av kvinnor söker hjälp, vilket framkommer i studien, och att de därför inte ser anslag som sätts upp på olika brottsofferstödande mottagningar. Andra skäl som studien också kommer att belysa är att män tenderar att ogärna kalla sig själva som brottsoffer samt att det finns skamkänslor kopplat till att som man ha blivit slagen av en kvinna. De informanter som trots allt gjorde valet att kontakta mig kan ha påverkats av det faktum att jag för dem inte var en helt okänd person, även det rörde sig om ytliga bekanta eller ”vänner till vänner”, vilket kan ha bidragit till ett ökat förtroende samt en känsla av trygghet i att berätta. Tre av dessa män var dessutom redan från början medvetna om att intervjuerna kunde ske via e-mail vilket kan ha underlättat deras beslut eftersom de då inte behövde utsättas för påfrestningen som en vanlig intervju kan innebära.

2.3 Intervjuförfarande och etiska övervägningar

Innan intervjun gavs informanterna skriftlig information om studien. Vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning¹⁰ låg till grund för mitt informationsbrev. Enligt *informationskravet* så får informanterna i detta veta vem jag är, studiens syfte samt att deltagandet hela tiden är frivilligt. De informeras om att de kan välja vilka frågor de vill svara på och att de hela tiden har valet att avbryta intervjun. *Konfidentialitetskravet* tillgodoses genom att intervjuerna sker anonymt och jag ingenstans sparar information som kan röja informanternas identiteter. I det fall där intervjun sker vid ett möte spelas detta med samtycke in, och det inspelade materialet är det endast jag som har tillgång till. De skriftliga sammanställningarna innehåller inga detaljer som kan avslöja männens identiteter. Allt detta blir de upplysta om i informationsbrevet. Enligt

⁹ Svensson, P-G. & Starrin, B. 1996

¹⁰ www.vr.se

nyttjandekravet så informeras även informanterna om hur redovisning av resultaten kommer att gå till samt att en kopia av uppsatsen sedan kommer att finnas tillgänglig på universitetets bibliotek, samt i dess databas.

Den fjärde forskningsetiska principen är *samtyckeskravet* vilket tillgodoses genom att männen är villiga att delta i studien efter att ha tagit del av informationsbrevet.

På grund av stort geografiskt avstånd så valde tre av männen att genomföra intervjun via mail. Det gick till på så sätt att intervjuguiden med frågorna sändes till dem och de återsände dessa besvarade. Efter detta återkopplade jag med fölfrågor som bland annat kunde innebära att jag bad dem utveckla vissa av sina svar ytterligare. Då det var de själva som skrev ner svaren så hade männen tid att tänka över frågorna och ha kontroll över vilken information de delade med sig av. Vid den fjärde intervjun valde informanten att denna skulle genomföras i hans hem och godkände användandet av bandspelare. Transkriberingen av intervjun sändes enligt överenskommelse sedan via mail till honom för godkännande.

2.4 Bearbetning av intervjumaterialet

I de fall där männen besvarade frågorna via mail krävdes ingen transkribering. Fördelen med att intervjuerna kunde ske på detta sätt var att det geografiska avståndet inte behövde innebära ett hinder samt att männen fick möjlighet att tänka över sina svar och själva formulera dem i skrift. Nackdelen kan vara att informanterna i större utsträckning blir styrda av frågorna. Intervjun som spelades in transkriberades ordagrant och godkändes av informanten innan fortsatt bearbetning.

Analysprocessen fungerade så att jag skrev om de ordagranna intervjuerna till mer sammanfattande berättelser som jag sedan läste upprepade gånger. Detta för att skapa en ökad förståelse av innehållet både i helhet och detalj¹¹.

Jag använde mig sedan av fenomenologisk meningskoncentration för att finna tydliga teman. Detta för att lättare kunna finna likheter när jag skulle koppla intervjumaterialet till den tidigare forskningen. Meningskoncentrering innebär att ett långt uttalande pressas ihop och omformuleras till några få ord för att få fram den väsentliga meningen¹².

Materialet analyserades sedan både horisontellt och vertikalt, vilket innebär att jag analyserade varje man för sig själv för att sedan jämföra männens upplevelser. Att jag valde detta beror på att jag anser att varje mans upplevelser och unika berättelse är viktig att belysa samtidigt som jag ville se om det fanns gemensamma teman som återkom i alla mäns berättelser. Det kunde handla om enstaka ord som återkom ("obekvämt") eller att svaren på vissa frågor påminde om varandra (inte sökt hjälp).

2.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet handlar om resultatets konsistens, det vill säga om en upprepad mätning skulle generera samma resultat. Validitet innebär att man undersökt det man avsett undersöka och

¹¹ Svensson, P-G. & Starrin, B. 1996

¹² Kvale, S. 1997

om den tolkning man gjort är rimlig och generaliserbarhet att resultaten kan användas för att säga något om en större grupp¹³.

Genom att under processens gång verifierat att materialet återspeglar det männen vill berätta om sina upplevelser har jag försökt säkra reliabiliteten. Dessutom har jag försökt ge en god inblick i mitt tillvägagångssätt under studien.

Tre av intervjuerna genomfördes via e-mail. Intervjuer gjorda via e-mail är ett relativt outforskat område och det är oklart hur detta påverkar reliabiliteten. När intervjuerna sker via e-mail missar man aspekter som ansiktsuttryck, pauser, kroppsspråk och liknande¹⁴. Dock krävs inte samma validering som vid vanliga intervjuer då den text man får tillgång till är formulerad av informanten själv¹⁵. Ett eventuellt problem skulle kunna vara att människor har olika förmåga att uttrycka sig i text¹⁶. Å andra sidan kan människors verbala förmåga också skilja sig åt vilket i så fall skulle innebära samma dilemma vid en vanlig intervju.

Studien var noggrant planerad med intervjuguide och metoder väl anpassade efter frågeställningarna för att säkra validiteten, och jag kan i slutsatsen återknyta till de frågeställningar jag utgått ifrån. Jag har också i min redovisning tagit med citat för att läsaren själv skall kunna avgöra om denne anser att min tolkning är korrekt.

Generaliserbarhet kan till viss del sägas uppnås genom att resultaten överensstämmer med tidigare forskning inom vissa områden. Dock var studiens syfte att uppmärksamma de individuella subjektiva upplevelserna och inte att generalisera. Då kvalitativa data ofta innebär upplevelser och känslor som inte går att objektivt mäta, och jämföra, på samma sätt som vid kvantitativa undersökningar så är generalisering oftast inte är möjligt inom kvalitativ forskning¹⁷.

¹³ Svensson P-G. & Starrin, B. 1996

¹⁴ Ryen, A. 2004

¹⁵ Ryen, A. 2004

¹⁶ Ryen, A. 2004

¹⁷ Svensson, P-G. & Starrin, B. 1996

3. TIDIGARE FORSKNING

Mansmisshandel är inget etablerat forskningsområde i Sverige och det har varit svårt att finna empirisk litteratur inom ämnet. De vetenskapliga artiklar jag tagit del av är främst baserade på studier gjorda i USA, Kanada och Storbritannien. Jag har även använt mig av uppsatsen *Slagen man*, författad vid Stockholms universitet¹⁸ samt uppsatsen *Våld i nära relationer*, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet¹⁹.

Då min studie handlar om mäns upplevelser av att utsättas för våld så har jag valt att inte närmare gå in på området kvinnomisshandel när jag skriver om våld i nära relationer. Detta utan att för den skull på något sätt önska förminska eller förneka det samhällsproblem detta fenomen innebär.

I detta avsnitt redovisas tidigare forskning gällande våld i nära relationer, med inriktning på när det är en man som är offer, samt en kort sammanfattning av forskning kring kvinnors brottslighet. Avsnittet innehåller även forskning gjord gällande mäns upplevelse av att utsättas för våld och då även deras syn på sig själva som brottsoffer.

3.1 Våld i nära relationer

3.1.1 Män som utsätts för våld i parrelationer

Uppgifterna varierar kring hur vanligt förekommande kvinnomisshandel är i Sverige, men en av alla de undersökningar som gjorts hävdar att 40 % av alla kvinnor utsatts för våld eller hot om våld från manliga partners²⁰. När vi tänker på våld i nära relationer så är det också just den bild de flesta får i huvudet, en kvinna som blir misshandlad av en man. Detta passar bra ihop med den bild allmänheten har av det hjälplösa offret, och denna förenklade bild av verkligheten rubbas när en kvinna uppvisar förmåga att agera våldsamt²¹.

BRÅ uppskattar att det är en kvinna som är förövaren i endast 4 % av alla fall av våldsbrott inom familjen och vid Kriscentrum för Män i Göteborg tror de att vid en grov uppskattning så är det 3 % av de män som besöker dem som själva utsatts för misshandel²². Detta stämmer dock inte alls överens med många undersökningar som genomförts i bl.a. USA, Kanada och Storbritannien.

Suzanne Steinmetz hävdade redan i slutet av 1970-talet att det var fall av mansmisshandel, och inte kvinnomisshandel, som var grovt underreporterade²³. Ett påstående som hon fick ta emot hård kritik för. Hennes påstående bekräftades dock av senare studier genomförda av Family violence research program of the University of New Hampshire 1975. De genomförde en nationell undersökning som sade att 12 % av männen och 12 % av kvinnorna utövade våld mot sin partner under det året²⁴. En annan studie som summerade resultatet av flera andra

¹⁸ Palmberg, C. & Wasén, H. 2003

¹⁹ Danielsson, L. 2006

²⁰ Palmberg, C. & Wasén, H. 2003

²¹ Kelly, L. 2003

²² Danielsson, L. 2006

²³ George, M.J. 1994

²⁴ Kelly, L. 2003

gjorda undersökningar gällande familjekonflikter visade inte lika symmetriska siffror men en tredjedel av männen och två femtedelar av kvinnorna uppgav sig ha använt våld i sitt äktenskap²⁵. Å andra sidan visade resultatet av en studie gjord i Kanada av sociologerna H. Brinkenhoff och E. Lupri att män skulle utsättas för våld dubbelt så ofta än kvinnor i parförhållanden²⁶.

En undersökning gällande våld i parrelationer har även gjorts i Norge. Denna studie gällde dock unga vuxna och medelåldern på informanterna var 22 år. Resultaten visade att 6 % män och 4 % kvinnor uppgav att de blivit fysiskt attackerade under det senaste halvåret. 0,7 % av männen och 0,4 % av kvinnorna uppgav att de hade attackerats med kniv eller annat vapen²⁷. Dock har andra studier visat att just unga par är mer våldsamma än äldre²⁸.

3.1.2 Socialt accepterat våld

Det är mer socialt accepterat att en kvinna använder våld mot en man, än tvärtom, vilket Palmberg och Wasén tar upp i sin studie²⁹. De refererar bland annat till Straus och enligt honom anses det fortfarande vara ett accepterat beteende för kvinnor att ge en man en örfil om hon känner att denne förolämpat henne. Danielsson³⁰ tar upp att kvinnors våld inte bara är mer socialt accepterat utan även den typ av våld de använder. Detta inkluderar bland annat örfilar, sparkar och att man kastar saker. I hennes studie tar hon dock upp att trots att en örfil kan verka harmlös så kan den ha en stor påverkan på en människas psyke³¹.

George³² tar i sin artikel upp att män som misshandlats av sina fruar även historiskt sätt har hånats och skrattats åt då detta setts som något omanligt att vara med om. Än idag, hävdar han, skapar mansmisshandel mer skratt än sympati och att män som utsätts för våld av kvinnor är något som skämtas om i olika sammanhang³³.

3.1.3 Våldets utformning

Enligt olika studier som gjorts så skiljer sig våldets utformning åt om man jämför män och kvinnor³⁴. Kvinnor är mer benägna att kasta saker, att sparka, bita och slå. De är också mer troliga att försöka slå och använda tillhyggen samt mer troliga att hota med kniv. Män har dock en högre frekvens vad gäller att knuffa, hålla fast, att allvarligt misshandla och att verkligen använda sig av kniv eller skjutvapen³⁵. En del undersökningar visar att kvinnor oftare uppges att deras män allvarligt misshandlat dem, "beat them up", och statistiken visar att fler män än kvinnor dödar sin partner³⁶. Dock är det inte ovanligt att även män får allvarliga skador trots att de kan ha en fördel vad gäller fysisk styrka. Detta på grund av att

²⁵ Kimmel, M.S. 2002

²⁶ Wase, D. 2008

²⁷ Pape, H. 2003

²⁸ Kimmel, M.S. 2002

²⁹ Palmberg, C. & Wasén, H. 2003

³⁰ Danielsson, L. 2006

³¹ Danielsson, L. 2006

³² George, M.J. 1994

³³ George, M.J. 1994

³⁴ Danielsson, L. 2006, Kelly, L. 2003

³⁵ Danielsson, L. 2006, Kelly, L. 2003

³⁶ Kimmel, M.S. 2002

kvinnor oftare använder sig av tillhyggen, enligt studier vars resultat redovisas av bland annat Kelly och George³⁷.

I amerikansk och brittisk forskning så säger man att det är lika vanligt att kvinnan slår som att mannen gör det i parförhållanden. Samma sak visar undersökningar gjorda av folkhälsoinstitutet i Kanada, men de påpekar att det är en lindrigare form av våld som används lika mycket, eller mer, av kvinnor och att kvinnor rapporterar allvarligare skador av våldet än vad männen gör³⁸. Detta är även vad resultatet av undersökningen bland unga vuxna i Norge visade; att mildare former av partnervåld tycks drabba fler män än kvinnor³⁹.

Att det skulle vara lika vanligt att kvinnor slår män som att män slår kvinnor, ”gender symmetry”, i parförhållanden är omdebatterat. Fiebert tittade 1997 på 79 empiriska studier medan Archer år 2000 tittade på 82 studier. Båda fann de gender symmetry. Dock pekar mycket på att denna symmetri gäller ”mildare” former av våld, vilket kan förklara att det är fler kvinnor som uppsöker sjukhus på grund av sina skador samt fler kvinnor i skyddade boenden⁴⁰.

3.1.4 Kritik mot studierna

Från vissa håll har det riktats mycket kritik mot de undersökningar som visat på att kvinnor skulle utöva våld i samma utsträckning som män. Ibland är de forskarna personligen som attackerats men ofta är det rapporternas trovärdighet som ifrågasatts⁴¹.

En aspekt som kritiserats är användandet av CTS-studier. CTS är en typ av frågeformulär som räknar våldshandlingar utan att ta hänsyn till under vilka omständigheter detta skedde. Man kan t.ex. inte avläsa i resultatet om ett slag skedde i självförsvar eller ej, och inte heller hur hårt ett slag är⁴². Forskarna försvarar dock sina resultat med att säga att CTS-studier är accepterat i andra sociala studier, bland annat då man studerat enbart kvinnomisshandel, samt att även de undersökningar som inte varit CTS-baserade har kommit fram till samma resultat⁴³.

Forskarna kritiserar i sin tur kritikerna som anser att man kan ignorera kvinnors våld för att det medför mindre skador än männens. Kelly påpekar att om man fokuserar enbart på skador skulle de brottsoffer som saknar fysiska skador stå rättslösa, samt att man går emot den princip man haft vad gäller arbetet mot kvinnomisshandel – att våldet helt måste upphöra, oavsett vilken skada det orsakar⁴⁴. Dessutom finns det gjorda studier som visat att det inte alls är ovanligt att män åsamkas allvarliga skador eller förlorar medvetandet på grund av misshandeln⁴⁵.

³⁷ Kelly, L. 2003, George, M.J. 1994

³⁸ Danielsson, L. 2006

³⁹ Pape, H. 2003

⁴⁰ Kimmel, M.S. 2002

⁴¹ Kelly, L. 2003

⁴² Kimmel, M.S. 2002, Dobash, R.P. & Dobash, R.E. 2004

⁴³ Kelly, L. 2003

⁴⁴ Kelly, L. 2003

⁴⁵ George, M.J. 1994

Ett annat sätt som används för att underminera forskningsresultaten är att försvara kvinnornas beteende eller hävda att det sker i nödvärn⁴⁶. Om man tittar på statistiken så stöds dock inte denna teori av detta. I 25 % av fallen uppges att enbart en partner utövar våld och att förövaren är kvinnan i förhållandet, så i åtminstone dessa fall så kan självförsvar vara en omöjlig förklaring. När frågan om vem som initierar våldet ställs så är resultatet också att det lika ofta är kvinnan som mannen⁴⁷.

En man har mycket svårare att hävda självförsvar, även i de fall där det faktiskt rör sig om detta. Detta innebär att många män drar sig för att försvara sig i en sådan situation för att han då skulle passera en gräns för vad som är tillåtet⁴⁸.

3.2 Kvinnors brottslighet

Det finns några olika anledningar till att kvinnor inte studerats på samma sätt som män vad gäller brottslighet. En anledning är att de inte begått brott i samma utsträckning som män, men också för att de inte setts som intressanta studieobjekt⁴⁹. Ett annat skäl kan vara att den starka offerstatus kvinnor fått i och med uppmärksamheten som riktats mot våldsutsatta kvinnor också har påverkat synen på kvinnan som gärningsman.

Eftersom en kvinnas brott både bryter mot de föreställningar som finns om kvinnan som offer samt mot den norm som råder kring kvinnlighet i sig så väljer man ofta att leta efter ursäkter och förklaringar till kvinnors brottslighet på ett annat sätt än i de fall där gärningsmannen är en man⁵⁰.

Om man tittar på våldsbrott så misstänktes 29 kvinnor och 326 män för mord eller dråp år 2004. Det är alltså fortfarande en realitet att män begår betydligt fler våldsbrott än kvinnor. Trots den fortfarande låga våldsbrottsnivån bland kvinnor så har man sett en ökning på 60 % av kvinnor misstänkta för denna typ av brott mellan 1975 och 1997. Något man förklarar dels med att kvinnorollen förändrats genom emancipationen och dels med kvinnors förändrade alkoholvanor. En ökad alkoholkonsumtion innebär ökad nivå av våldsbrott⁵¹.

Det finns dock en markant skillnad mellan manliga och kvinnliga förövare som är intressant, och det är att kvinnor när de utövar våld har en större tendens att göra så i hemmet. När det rör sig om våldsbrott med dödlig utgång där en kvinna är gärningsman så har offret i 80 % av fallen någon form av familjerelation till offret. Motsvarande siffra för männen är 30 %⁵².

⁴⁶ Kelly, L. 2003, Danielsson, L. 2006, George, M.J. 1994

⁴⁷ Kelly, L. 2003

⁴⁸ Danielsson, L. 2006

⁴⁹ Danielsson, L. 2006

⁵⁰ Danielsson, L. 2006

⁵¹ BRÅ-rapport 1999:15

⁵² Danielsson, L. 2006

3.3 Mäns upplevelser av att utsättas för våld

3.3.1 Misshandel och dess konsekvenser

I Slagen man har Palmberg och Wasén⁵³ intervjuat sju män som utsatts för olika typer av misshandel (fysisk, psykisk, ekonomiskt utnyttjande). Vad gäller den fysiska misshandeln uppgav en del av männen att de levde med en ständig rädsla för att bli utsatta för våld. En av männen uttryckte att den psykiska påfrestningen av att inte kunna förutse när nästa ”utbrott” skulle ske var värre än den fysiska smärta som misshandeln i sig orsakade. En del av männen berättade hur de ständigt försökte tolka sin partners humör för att kunna förutse och förebygga våld. De kände alla att det var psykiskt betungande att leva i ständig rädsla för sin partner. Misshandeln skedde i majoriteten av fallen i hemmet och var därmed dold för omgivningen.

Många av männen i studien sade sig också ha utsatts för psykisk misshandel som tog sig uttryck i kränkningar och hot. Ofta rörde det sig om att kvinnan uttryckte sig nedvärderande på olika sätt och därmed påverkade mannens självkänsla. Palmberg och Wasén upplever att det inte gick att se några tydliga gränser mellan den psykiska och fysiska misshandeln utan att de olika formerna av våld tenderar att gå i vartannat. Både psykiska och fysiska angrepp kan ske samtidigt.

Vad gäller konsekvenserna av den fysiska misshandeln så kunde man inte finna några skillnader mellan könen. När de blir utsatta för misshandel i en parrelation så får både män och kvinnor blåmärken, muskelbristningar och ont i kroppen. Männen i studien mådde eller hade mått mycket psykiskt dåligt på grund av det de upplevt och många av dem hade haft depressioner.

Alla de intervjuade männen har berättat om misshandeln men de flesta av dem har valt att enbart prata med ett fåtal närstående om det som hänt. Majoriteten av männen har också önskat hålla misshandeln dold på sin arbetsplats. De har upplevt att de i vissa sammanhang inte har blivit betrodda men ingen av dem ångrar att de berättat.

Enligt en undersökning gjord av Eva Lundgren så är det endast 15 % av kvinnor som utsatts för misshandel av sin partner som polisanmäler detta. Bland dem som valt att inte anmäla så varierade skälen men det mest frekventa var att händelsen ansågs obetydlig. Andra skäl var bland annat att kvinnorna skämdes eller var rädda att inte bli trodda⁵⁴.

Män anmäler inte heller gärna till polis att de utsatts för misshandel och enligt Collin som arbetar vid Kriscentrum för män i Göteborg så tycks detta till stor del bero på samma skäl som kvinnorna uppger. Dock finns även en upplevelse av att det är pinsamt och genant att behöva berätta om att man misshandlats av en kvinna⁵⁵.

I Gestaltningar av offererfarenheter har Veronica Burcar⁵⁶ intervjuat tio unga män som utsatts för rån eller misshandel. Resultaten av dessa samtal visar att även om det förväntas, eller de unga männen tror att det förväntas, att de som män skall vara tuffa och inte reagera känslomässigt så är det inte så när något verkligen inträffar. Även om några få av männen kan

⁵³ Palmberg, C. & Wasén, H. 2003

⁵⁴ Danielsson, L. 2006

⁵⁵ Danielsson, L. 2006

⁵⁶ Burcar, V. 2005

uttrycka rakt ut att de upplevde stark rädsla både i situationen de utsattes för brott och efteråt så använder många av männen indirekta rädslobeskrivningar. De talar gärna i generella termer med uttryck, ”*man* kan känna sig rädd i en sådan situation”.

En del av de unga männen berättar också om en känsla av att ”bara vilja glömma”, känslor av obehag och om att efter att ha blivit utsatt för brott ha ändrat sina levnadsvanor. Till exempel nämnde någon att han efter misshandeln blev tystlåten och höll sig för sig själv. Ilska och irritation är dock den vanligaste känslan efter att ha utsatts för ett brott (både för män och kvinnor) och detta kunde man se även i studien av de unga männen.

Många av männen i studien ville dock avdramatisera det som hänt genom att bland annat använda sig av humor och skämta lite om det inträffade eller poängtera att de klarar sig själva och att det egentligen inte är ett så stort problem.

3.3.2 Synen på sig själva som brottsoffer

När man genomfört offerundersökningar där brottsoffren är män så framkommer att även de män som utsatts för brott påverkas av de schablonbilder som finns kring män och brottsoffer, och att detta i sin tur har en effekt både på deras sätt att tala om det inträffade och deras syn på sig själva i relation till begreppet brottsoffer. De vill sällan kalla sig själva för brottsoffer även om de kan själva se att de på grund av det de utsatts för hör till denna kategori⁵⁷.

Män har en tendens att tillskriva sig själva handlingskraft när de berättar om brott de blivit utsatta för. I de fall då de inte beskriver sig själva som aktörer så använder de sig av en form av defensiv retorik genom att beskriva varför de inte agerat utan att ha tillfrågats om detta. Detta kan ses som att männen ser det som att det finns vissa förväntningar på att man som man skall kunna försvara sig i en brottsituation. I männens berättelser av brottsituationerna så läggs större vikt vid att beskriva det egna handlandet än att tala om gärningsmannens agerande. Att bli utsatt för ett brott ses av många män som en attack mot deras manlighet, och att inte ha kunnat försvara sig ses som skamligt, men genom att framställa sig själv som ett handlingskraftigt offer kan lite av den förlorade hedern återfås⁵⁸.

Att män, även som barn, då det är möjligt i efterhand försöker omtolka situationer där de varit försvarslösa till en situation där de själva var aktiva och ansvariga har märkts bland annat på Pojkmottagningen, som är en mottagning som hjälper pojkar som utsatts för sexuella övergrepp. Det finns få texter där män beskriver tankar och känslor kring de övergrepp de utsatts för vilket kan ses som ett tecken på att offerupplevelsen är väldigt skamfylld för en man⁵⁹.

3.4 Sammanfattning

Utländska studier visar att fenomenet mansmisshandel skulle vara mer vanligt förekommande än de uppskattningar BRÅ gjort vad gäller våld i nära relationer⁶⁰. Många studier har visat på att män skulle utsättas för våld i ett parförhållande lika ofta som kvinnor, men att detta kanske

⁵⁷ Burcar, V. 2005

⁵⁸ Burcar, V. 2005

⁵⁹ Danielsson, L. 2006

⁶⁰ George, M.J. 1994, Kelly, L. 2003, BRÅ-rapport 1999:15

framför allt gäller det man kallar för ”mildare” våld⁶¹. Ett skäl till att denna form av våld i nära relationer inte har uppmärksammats lika mycket skulle kunna vara att kvinnors våld mot män är mer socialt accepterat vilket kan kopplas till de stereotypa bilder som finns av män som starka och kvinnor som svaga⁶².

Kvinnors våldsbrott har ökat de senaste årtiondena, även om män fortfarande står för majoriteten av de anmälda våldsbrotten⁶³. En skillnad mellan mäns och kvinnors våldsbrott är dock att kvinnor har en tendens att utöva sitt våld i hemmet i större utsträckning än män⁶⁴.

När man har tittat på de psykologiska konsekvenserna av att utsättas för våld i nära relationer så har man inte funnit några större skillnader mellan män och kvinnor⁶⁵. Dock refererar män sällan till sig själva som brottsoffer utan tar avstånd från den bild som finns av det svaga och försvarslösa offret⁶⁶. Detta kan kopplas till den schablonbild som finns av män och manlighet som säger att en man skall kunna försvara sig, och en ovilja att ses som omanlig⁶⁷.

⁶¹ Pape, H. 2003, Kimmel, M.S. 2002

⁶² George, M.J. 1994, Palmberg, C. & Wasén, H. 2003

⁶³ BRÅ-rapport 1999:15

⁶⁴ Danielsson, L. 2006

⁶⁵ Palmberg, C. & Wasén, H. 2003

⁶⁶ Burcar, V. 2005

⁶⁷ Burcar, V. 2005

4. TEORETISKA PERSPEKTIV

Nedan redovisas teoretiska perspektiv inom områdena brottsoffer, makt och våld, samt kommunikation och språk. Detta innebär en genomgång av begreppen brottsoffer, manlighet och det ideala offret, och hur dessa begrepp tillsammans påverkar mannens syn på sig själv som offer. Inkluderat är också ett avsnitt kring social kategorisering och funktionen av detta. Vad gäller makt och våld så redovisas maktens betydelse i relationer och hur våldet kan internaliseras genom våldets normaliseringsprocess. Slutligen sker en kortare genomgång under rubriken kommunikation och språk gällande betydelsen av förmågan att verbalisera känslor samt skillnader mellan mäns och kvinnors sätt att tala.

4.1 Brottsoffer

4.1.1 Begreppet brottsoffer

Vem som har betraktats som ett brottsoffer är något som har förändrats över tid. Förr kunde till exempel en hel ätt anses vara brottsoffer om en individ tillhörande den ätten utsatts för ett brott⁶⁸.

Bo Nilsson⁶⁹ använder sig av begreppet ”sensibilitetens förskjutning” när han förklarar fokuseringen på olika grupper av utsatta människor, och därmed skapandet av offerskap. Med sensibilitet avser han ”ett system av emotionella föreställningar” vilka avgör vad vi anser vara lämpligt och passande. Denna känslostruktur är därmed det som avgör vad vi i olika sammanhang uppfattar som betydelsefullt och vad vi anser vara oviktigt. Som exempel på detta så tar han upp barnagens avskaffande som sammanföll med att samhället började titta mer på barns rättigheter. Därmed inte sagt att dessa sensibiliteter orsakar förändringarna i samhället utan att de utgör en del av dessa⁷⁰.

Eftersom offerskap är så starkt kopplat till sensibiliteter så väcker det hos människor starka känslor vilket kan utnyttjas i bland annat politiska syften⁷¹. Vem eller vilka som betraktas som brottsoffer påverkar inte bara samhällets syn på dessa individer utan även rättssystemet och resursfördelning. Män som offer är ett område som uppmärksammas mycket lite av till exempel Brottsoffermyndigheten, som via brottsofferfonden är en av de största finansiärerna vad gäller projekt med inriktning mot brottsoffer⁷². Män som brottsoffer har uppmärksammas i liten grad även inom det förebyggande och praktiska området⁷³ och kommunala medel öronmärks för verksamheter som inriktar sig mot kvinnor och barn.

För att uppnå brottsofferstatus krävs alltså mer än att ha utsatts för ett brott. Stora påtryckningar politiskt av olika intressegrupper behövs för att en ny grupp skall erhålla brottsofferstatus. En grupp som relativt nyligen börjat ses som brottsoffer är barn som

⁶⁸ Danielsson, L. 2006

⁶⁹ Nilsson, B. 2003

⁷⁰ Nilsson, B. 2003

⁷¹ Danielsson, L. 2006, Nilsson, B. 2003

⁷² Burcar, V. 2005

⁷³ Burcar, V. 2005

bevittnar våld i hemmet. Andra grupper betraktas av somliga som brottsoffer men har inte full brottsofferstatus i samhället, exempelvis djur eller vuxna som blir mobbade⁷⁴.

Vad gäller män som blir misshandlade av kvinnor finns det till och med de som motarbetar att dessa skulle få brottsofferstatus av rädsla att detta skulle innebära att mindre fokus då riktas på kvinnomisshandel, och därmed eventuellt för med sig minskade resurser till de verksamheter som arbetar med detta⁷⁵.

Nilsson⁷⁶ tar upp en annan aspekt av offerskapet, nämligen den att offer i modern litteratur gärna ses som en misslyckad person. Sociala faktorer ses inte som förmildrande omständigheter utan istället som brister hos individen. Nilsson kan se två anledningar till att människor gärna skuldbelägger offret varav den ena är en önskan att se världen som en rättvis plats där man får vad man förtjänar. Den andra anledningen är att människor ogärna ser att man kan vara offer för yttre omständigheter utan möjlighet till kontroll eftersom detta skulle innebära att det skulle kunna hända vem som helst, även dem själva⁷⁷.

Det finns dock svårigheter i att föra en öppen diskussion kring just offerskap och brottsofferstatus eftersom den som kritiserar gärna beskylls för att skuldbelägga offret⁷⁸. Denna kritik har bland annat riktats mot dem som hävdar att våld i de flesta fall uppkommer i konfliktsituationer där parternas olika agerande bidrar till att situationen urartar⁷⁹.

Media har en stor del i hur samhället betraktar brottsoffer och gärningsmän. Ofta sker en tydlig uppdelning mellan onda och goda, offer och gärningsmän⁸⁰. Barn och gamla blir ofta framställda som grupper som utsätts för mer och grövre våld än andra. Dock är de mest utsatta i samhället missbrukare och andra socialt utstötta⁸¹. Kvinnor porträtteras ofta som offer i media trots att män löper mycket större risk att utsättas för våld⁸².

Offerskapet har också en baksida och det är att synen på brottsoffret som svagt försätter denne i en underordnad position. Detta skapar ett dilemma bland annat vad gäller kvinnomisshandel. Att kvinnorna likställs med offer innebär att samhället känner sympati och resurser tilldelas för att hjälpa dem, men på samma gång innebär detta att stämplas som maktlös av samhället, och då även av sig själva, vilket reproducerar underordningen⁸³.

Ett brottsoffer som inte motsvarar samhällets bild av hur ett offer skall vara kan däremot råka ut för misstänksamhet både av samhällsinstanser och närstående. För att undvika det stigma och de förpliktelser som offerskapet innebär skulle kanske begreppet ”oskyldig” vara lämpligare att använda i många situationer⁸⁴. Dock kan offerstatusen fungera som ett skydd att användas som förklaring vad gäller olika svårigheter, och kan vara ett sätt att undvika omgivningens krav⁸⁵.

⁷⁴ Danielsson, L. 2006

⁷⁵ Kelly, L. 2003

⁷⁶ Nilsson, B. 2003

⁷⁷ Nilsson, B. 2003

⁷⁸ Nilsson, B. 2003

⁷⁹ Åkerström, M. 1995

⁸⁰ Nilsson, B. 2003

⁸¹ Nilsson, B. 2003

⁸² Danielsson, L. 2006

⁸³ Christie, N. 1986, Danielsson, L. 2006

⁸⁴ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

⁸⁵ Nilsson, B. 2003

De vanligaste begreppen associerade med (brotts-)offer är svaghet, passivitet och maktlöshet, vilket också är begrepp som används i Christies beskrivning av ”det ideala offret”⁸⁶.

4.1.2 Begreppet manlighet

Burcar tar upp att det liksom det finns en schablonbild av brottsoffret, så finns det även en av mannen⁸⁷. Att tillhöra ett visst kön innebär vissa förväntningar och av samhället ses män och kvinnor oftast som ”kulturellt” olika⁸⁸. Genom att dessa stereotypa bilder fixeras och ses som sanningar så utesluts andra möjliga beskrivningar⁸⁹.

Det finns olika förklaringsmodeller vad gäller begreppet manlighet och hur det skapas, både i teori och praktik. Vissa sluter sig till den biologiska förklaringsmodellen som menar att män och kvinnor föds med olika typer av egenskaper och andra ser manlighet som ett inlärt beteende⁹⁰.

En vanlig teoretisk utgångspunkt är dock att manlighet är en social konstruktion, något som skapas i samspel med andra människor⁹¹. Det faktum att det vid olika tidpunkter och i olika kulturer lyfts fram olika egenskaper som ansetts manliga kan ses just som ett tecken på att det rör sig om en social konstruktion⁹². Cohn och Zeichner anser att manlighet består av tre olika komponenter, varav den ena är socialisering vad gäller könsroller. De två andra komponenterna är individens egna uppfattningar samt de kulturella uppfattningar om manlighet som råder⁹³. De ser också att manlighet skulle bestå av olika delar. Tävlingsinstinkt och dominans är en del liksom att inte visa känslor. Anti-homosexuella och anti-feministiska attityder skulle också vara delar av manligheten enligt Cohn och Zeichner, samt något de kallar för könsrollsstress. Könsrollsstress är ett uttryck för den upplevelse mannen har av de förväntningar som ställs och till vilken grad man kan eller bör leva upp till dessa⁹⁴. En annan egenskap, eller brist på sådan, som män också har förknippats med är brist på empatiska förhållningssätt⁹⁵.

Eva Larsson skriver att av de olika manlighetsideal som påverkar män så finns dessa framför allt på en generell nivå. Hon tycker sig se att det i nuläget finns olika ideal, som till viss del motsäger varandra, som löper parallellt och framför allt de två ideal som hon refererar till som det gamla stereotypa idealet och den nya mer känslösamma idealet⁹⁶. Marie Nordberg⁹⁷ tar också upp det faktum att manlighetsdiskursen förändrats och att maskulinitetsnormen numera inte är entydig. Jämställdhetsarbetet fick som resultat att det tidigare autoritära och känslomässigt återhållsamma manlighetsidealet gick mot en mer empatiskt ideal med

⁸⁶ Christie, N. 1986

⁸⁷ Burcar, V. 2005

⁸⁸ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008

⁸⁹ Nordberg, M. 2005

⁹⁰ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008

⁹¹ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008

⁹² Burcar, V. 2005

⁹³ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008

⁹⁴ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008

⁹⁵ Nordberg, M. 2005

⁹⁶ Larsson, E. 2007

⁹⁷ Nordberg, M. 2005

”kvinnliga” drag. Vikten av omsorg och social skicklighet betonades. Dock skedde sedan en återgång mot det gamla som Nordberg kallar för att ”mjukismannen gjordes grabbigare”, vilket innebar att det för en man inte alltid var lätt att veta vad som förväntades av denne⁹⁸.

Egenskaper som styrka och handlingskraft har förknippats med manlighet i flera hundra år enligt Burcar⁹⁹, och just handlingskraft är en egenskap som man ofta kan se hos män både i klassisk litteratur och i modernare litterära verk¹⁰⁰.

Ambjörnsson som studerat de mansmyter som skapas genom litteraturen har noterat att berättelserna ofta består av att hjälten hamnar i olika typer av situationer där han tvingas agera, men att han utanför dessa situationer framställs som ganska känslomässigt tom. Detta kanske kan höras samman med att ett av de manliga ideal som lyfts fram i berättelserna är självkontroll, vilket även innefattar känslomässig kontroll¹⁰¹.

Det finns också mer negativa egenskaper som sätts i samband med begreppet manlighet, exempelvis aggressivitet och våld. Detta skapar en bild av att det i en brottsituation är mer troligt att en man är förövare, än att han skulle vara offer¹⁰².

En mans sociala eller kulturella status har inte lika stor påverkan på synen på denne som manlig som just hans förmåga att uppvisa de egenskaper som anses höra manligheten till. En av dessa egenskaper är heterosexuallitet, men också förmågan att övervinna rädsla är en symbol för manligheten¹⁰³. Att undvika fysisk konfrontation anses vara en omanlig egenskap och män dominerar fortfarande i yrken där en del av arbetsuppgiften kan sägas vara att försvara och rädda kvinnor och barn¹⁰⁴.

Vad gäller konstruerandet av manlighet så har forskningen tittat mycket på relationen mellan män och kvinnor, och betonat dessa relationer i skapandet av könsrollerna. Observationer motsäger dock detta då de tyder på att det är i relation till andra män som dessa skapar sin syn på manlighet. Dock ses kvinnligheten som manlighetens motpol och att ha egenskaper som tillskrivs kvinnor eller att syssla med det som anses vara kvinnliga aktiviteter ses som omanligt¹⁰⁵.

Informanterna i Arnsäters och Ernbacks studie berättar att deras syn på manlighet är att man förväntas vara starkare både fysiskt och psykiskt. Som man skall man uppvisa styrka och beslutsamhet och kunna ”bita ihop” i jobbiga situationer¹⁰⁶.

I Elin Larssons studie så uppgav informanterna dock att de upplever att det idag är mindre skillnad mellan män och kvinnor, och att det är mer accepterat att visa känslor nu även om du är man¹⁰⁷.

När informanterna skulle beskriva det som Larsson refererar till som det gamla idealet så ger de en bild av en man som inte visar känslor. Enligt detta ideal skall en man inte bli ledsen och gråta utan istället bli arg. Han skall även vara stark och vältränad och kunna ta hand om sig

⁹⁸ Nordberg, M. 2005

⁹⁹ Burcar, V. 2005

¹⁰⁰ Ambjörnsson, R. 1999

¹⁰¹ Ambjörnsson, R. 1999

¹⁰² Burcar, V. 2005

¹⁰³ Arnsäter, J. & Ernbäck, H. 2008

¹⁰⁴ Nordberg, M. 2005

¹⁰⁵ Arnsäter, J. & Ernbäck, H. 2008

¹⁰⁶ Arnsäter, J. & Ernbäck, H. 2008

¹⁰⁷ Larsson, E. 2007

själv. Vad gäller det nya mansidealet så är beskrivningarna inte lika homogena men det tycks vara mer känslösamt och med en större frihet att skapa sin egen manlighet¹⁰⁸.

Det kan vara svårt att hålla isär samhällets syn på vad manlighet är och sina egna uppfattningar om detta. Studier visar att även om män har en ambivalent inställning till samhällets syn på manlighet och de föredrar det nya känslösammare idealet så påverkas de fortfarande av, och måste förhålla sig till, det gamla idealet som fortfarande finns kvar. Även de män som valt att avvika från den stereotypa manligheten är medvetna om de förväntningar som finns¹⁰⁹.

Burcar tar upp faran med att den stereotypa bilden av manligheten ofta ses som en sanning och sätts i samband med män som kategori, eftersom det då blir otroligt svårt att se mannen som ett offer. Ett resultat av detta kan man se inom forskningen där man i stort nästan enbart inriktat sig på kvinnor och barn som offer. Förr uteslöts kvinnor när man gjorde undersökningar om brottslingar och idag utesluts istället män i många studier om brottsoffer vilket innebär att de stereotypa bilderna upprätthålls även inom forskningen¹¹⁰.

4.1.3 Det ideala offret

Några av de faktorer som påverkar om man ser någon som ett brottsoffer är bland annat brottets allvarlighetsgrad, omfattningen av de skador brottet medförde, delaktighet och om man bemöts av sympati från omgivningen¹¹¹.

Om man bemöts av sympati från omgivningen beror mycket på hur väl man passar in i den bild samhället har av det ideala brottsoffret. N. Christie har beskrivit de karaktäristiska som definierar det ideala brottsoffret på följande sätt¹¹²:

1. Offret skall vara svagt, med liten eller ingen möjlighet att försvara sig. Till exempel vara sjuk, gammal eller mycket ung. Det är dock av vikt att brottsoffret skall ha *försökt* försvara sig.
2. Offret skall vara involverat i en respektabel aktivitet.
3. Offret skall vara på en plats som inte anses olämplig. Av denna anledning ses inte människor som utsätts för våld på krogen som ideala brottsoffer.
4. Gärningsmannen skall vara i överläge och kunna beskrivas i negativa termer.
5. Gärningsmannen skall vara okänd, utan relation till offret.

Denna schablonbild av hur ett brottsoffer bör kunna beskrivas skapar problem inte bara genom att omvärlden med denna som utgångspunkt avgör om någon är ett värdigt brottsoffer eller ej, utan också eftersom brottsoffret själv jämför sig med denna. Detta innebär att många brottsoffer inte betraktar sig själva som offer om de avviker från bilden av det ideala offret. En annan aspekt är att det inte är de som löper störst risk att utsättas för brott som är de ideala offren, utan de som lättast erhåller brottsofferstatus, något som får reella konsekvenser både vad gäller arbetet med att förebygga brott och vid rättegångar¹¹³.

¹⁰⁸ Larsson, E. 2007

¹⁰⁹ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008, Larsson, E. 2007

¹¹⁰ Burcar, V. 2005

¹¹¹ Burcar, V. 2005

¹¹² Christie, N. 1986

¹¹³ Burcar, V. 2005

Viktigt för alla att ha i åtanke är dock att det är ett faktum att verklighetens brottsoffer sällan stämmer överens med schablonbilden av det ideala offret och att en människa ofta kan vara både gärningsman och offer¹¹⁴.

4.1.4 Mannen som offer

Om man tittar på Christies bild av det ideala offret¹¹⁵ så kan man se att kvinnor relativt oproblematiskt kan göras till offer, då dessa ofta ses som oskyldiga och försvarslösa. Mannen å andra sidan förknippas ofta med styrka och aggressivitet vilket passar mer in på schablonbilden av en gärningsman. Det blir genast mer problematiskt när en man inte är förövare, utan istället offer. Om man tittar på Christies beskrivning så skall det ideala offret vara svagt och försvarslöst. Trots att alla män inte är stora och starka så är detta egenskaper samhället förknippar med manlighet, och därmed män som grupp. En man förväntas också kunna försvara sig på ett helt annat sätt än en kvinna.

I de fall brottsoffret är en man och gärningsmannen är en kvinna så blir avvikelser från mallen för ideala brottsoffer ännu större. En kvinna ses inte som överlägsen en man och en man förväntas kunna hävda sig gentemot en kvinna. När det handlar om en man och en kvinna i ett parförhållande uppstår samma problem som vid kvinnomisshandel, det vill säga att bilden av det ideala offret rubbas av att gärningsmannen och brottsoffret har en relation och därmed inte är främlingar för varandra.

Det ideala offret skall vara i underläge och förknippas med svaghet och passivitet. Män som utsatts för våld framställer sig dock själva ofta som aktörer, även om detta rör sig om självförsvar. På det sättet så motsätter de sig offerskapet, eller i alla fall samhällets bild av detta, och skapar utrymme för ifrågasättande av offeridentiteten. Burcar förklarar detta med att en människa som berättar om en inträffad händelse genom detta förmedlar en bild av sig själva som person och för många män tycks det vara av större vikt att framhäva den förväntade manligheten än att undvika frågan om skuld¹¹⁶.

Rosenberg förklarar mäns ovilja att se andra män som offer med begreppet kollektiv återmaskulinisering. När en man utsatts för ett brott uppfattas detta som en kränkning mot dennes manlighet och förnekandet av offerstatus skulle vara ett försök att häva bilden av att en man skulle kunna vara svag och försvarlös¹¹⁷.

Ytterligare en aspekt som kan försvåra för män, och kvinnor, att uppnå offerstatus är att man för att vara ett idealt offer måste våga tala om det som hänt och själv kräva sin offerstatus¹¹⁸. I de fall där det brott man utsatts för anses skamfyllt är risken stor att offret inte gör detta, något som är vanligt i de fall en man utsätts för våld av en kvinna.

Sammantaget är alltså en man inte ett idealt offer. Dock kan påpekas att kvinnor i sin strävan att uppnå jämlikhet även de mer och mer avviker från bilden av det ideala offret som svagt och underordnat¹¹⁹.

¹¹⁴ Danielsson, L. 2006

¹¹⁵ Christie, N. 1986

¹¹⁶ Burcar, V. 2005

¹¹⁷ Rosenberg, Å. 2004

¹¹⁸ Christie, N. 1986

¹¹⁹ Christie, N. 1986

4.1.5 Social kategorisering

Social kategorisering är det socialpsykologiska begrepp som används för att beskriva ett av de system människor använder sig av för att hantera den stora mängd information de dagligen konfronteras med. Det huvudsakliga syftet med social kategorisering är att förenkla vardagen genom att slippa ständiga individuella bedömningar av andra människor för att komma fram till deras unika egenskaper¹²⁰. Ett annat syfte är att uppmärksamma likhet, kunna känna tillhörighet i grupper, och också att underlätta i det sociala samspelet på det sätt att man genom kategorierna skapar en gemensam grund, konsensus¹²¹. Det är en av de viktigaste funktionerna i vårt sociala tänkande för utan detta skulle vårt kognitiva system bli överbelastat¹²².

Att vara man tillhör det som kallas för tvingande kategorier. Som man väljer man inte att placeras i den kategorin, till skillnad från valbara kategorier som innefattar exempelvis olika sorters livsstil¹²³.

Med kategorierna kommer alltid ett visst innehåll, olika beskrivningar av hur man är, och dessa är sällan eller aldrig neutrala. Olika personlighetsdrag, beteenden och brister är knutna till den sociala kategorin. Vad som skall tillskrivas de olika kategorierna bestäms inte alltid genom logik baserat på någon form av sanning, utan sker i olika samhällliga processer¹²⁴.

De sociala kategorierna talar inte bara om hur man anser att någon i en viss kategori är, utan också vad de inte är. Detta genom att varje kategori oftast har en motpol, exempelvis barn – vuxen eller kvinna – man, och för att betraktas vara till exempel en riktig man så skall de egenskaper som anses tillhöra kvinnor undvikas¹²⁵. Även om man kanske inte alltid är medveten om att man är påverkad av förväntningarna som följer med de olika sociala kategoriseringarna så märks det ofta i språket att dessa är internaliserade i oss. En man kan till exempel säga: ”Jag har inga problem med att visa känslor”. Det han egentligen säger är att han är en man och vet att det till den sociala kategorin är kopplat att inte kunna visa känslor, men att han trots detta kan det¹²⁶.

Social kategorisering är viktig för vår identitet, både genom att underlätta kognitivt och i det sociala samspelet men också för att tillåta oss att känna gemenskap med sådana som liknar oss själva. Baksidan med det hela är att de som tillhör andra grupper än oss själva kan missgynnas och kategorierna kan leda till olika former av stereotyper och fördomar¹²⁷.

¹²⁰ Danielsson, L. 2006

¹²¹ Börjesson, M. & Palmblad, E. 2008

¹²² Danielsson, L. 2006

¹²³ Börjesson, M. & Palmblad, E. 2008

¹²⁴ Börjesson, M. & Palmblad, E. 2008

¹²⁵ Börjesson, M. & Palmblad, E. 2008

¹²⁶ Börjesson, M. & Palmblad, E. 2008

¹²⁷ Danielsson, L. 2006

4.2 Makt och våld

4.2.1 Makt och dess betydelse i relationer

Makt är alltid en del av förhållanden mellan människor. Detta på grund av att vi för att få ett förhållande att bestå måste släppa in den andre i vår inre sfär och ge av oss själva, vilket gör oss sårbara och ger den andre parten makt över oss¹²⁸.

För att få ett stabilt förhållande så är det viktigt att skapa en maktbalans. Dock finns alltid en risk att en av parterna utnyttjar den andres tillgivenhet för att få en överlägsen position eller försöker få ökad makt genom att attackera parternas självkänsla.

Maktfördelningen i en relation baseras därmed mycket på individens förmåga, och önskan, att utnyttja de resurser som finns för att nå ett övertag¹²⁹. Börjesson och Rehn hävdar att maktens ”metateknik” är det system i vilket maktutövandet sker, oavsett om individen underkastar sig makten på grund av att denne varit tvungen, blivit manipulerad eller själv valt att göra detta¹³⁰. Vad gäller våld i nära relationer kan systemet sägas vara själva parförhållandet. Den som styr systemet, förhållandet, har makt över andra som är en del av det. Att förminska till att bli en del av ett system istället för en egen självständig individ är en central del av många maktsystem¹³¹.

Våld i nära relationer kan ha som funktion att kontrollera och styra, befästandet av makt¹³². Kontrollen är något som kan behövas för att stå ut med känslan av sårbarhet som förhållandet har skapat¹³³. Våldet inte bara försätter den andre parten i en underordnad position utan kan även stärka självkänslan hos utövaren då våldet kan ge en upplevelse av att vara betydelsefull¹³⁴. Även Annika Eklund-Erikson som är socionom och legitimerad psykoterapeut på Kriscentrum för Kvinnor i Göteborg säger att våld i nära relationer ytterst handlar om makt, och hon instämmer även i att makt är en del av alla relationer¹³⁵. Människor använder sig av de maktmedel de har tillgängliga när det kommer till att avgöra vem som skall bestämma över vem etcetera, och våld är på kort sikt ett effektivt sätt att driva igenom sin vilja¹³⁶.

Börjesson och Rehn¹³⁷ talar om ”mikrotekniker” som kan användas för att ”göra” makt. Några av dessa är *våld*, *belöning* och *könsmakt*. Mikrotekniken *tvång* kan även användas indirekt genom att regler och förhållningssätt styrs av den som har makt och därmed kan komma att ses som naturliga och självklara. En annan mikroteknik är *övervakning och kontroll* vilken innehåller de klassiska maktmedlen att skapa gränser och avskilja. Att *kontrollera diskursen* anges som den sista mikrotekniken och innebär att man kontrollerar språket och vad olika begrepp innebär¹³⁸. I ett parförhållande där kvinnan utövar våld kan hon få en ökad makt på

¹²⁸ Engelstad, F. 2006

¹²⁹ Engelstad, F. 2006

¹³⁰ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

¹³¹ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

¹³² Katihalidou, C. 2007

¹³³ Engelstad, F. 2006

¹³⁴ Katihalidou, C. 2007

¹³⁵ Danielsson, L. 2006

¹³⁶ Danielsson, L. 2006

¹³⁷ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

¹³⁸ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

grund av det faktum att det som associeras med begreppen kvinna, man och offer talar till hennes fördel.

Makt behöver inte innebära något som är konstant. I vissa situationer kan en människa ha makt medan de i andra situationer saknar det. För att återknyta det till våld i nära relationer där en man är den som utsätts så kan han till exempel anses ha en större makt i samhället än vad en kvinna har, medan han saknar makt i det destruktiva parförhållandet. I ett förhållande kan även frågan om vem som har makten vara komplicerad och förändras över tid, och i olika situationer. Båda parter kan omväxlande ha makt och tvingas till saker¹³⁹.

Maktdefinitionen är starkt kopplad till offerbegreppet då det är i relationen mellan makt och icke-makt som offret skapas¹⁴⁰.

Om synen på kvinnan är att hon aldrig kan ha makt så kan man inte heller se mannen som ett offer när man talar om våld i nära relationer.

4.2.2 Våldets normaliseringsprocess

I min studie har jag valt att inte enbart inrikta mig på våld i nära relationer utan mer övergripande på våld riktat mot män där en kvinna är förövaren. Dock är majoriteten av mina informanter män som utsatts för misshandel i ett parförhållande varför jag önskade ta upp något kring de teorier som finns gällande varför någon stannar i ett förhållande där de blir misshandlade. Det finns olika förklaringsmodeller, dock har majoriteten av dessa sin utgångspunkt i kvinnomisshandel. Jag har valt att ändå titta närmare på två av dem och försökt ”översätta” dem så att de även omfatta situationer där det är en man som är offer och en kvinna som är förövare. Detta på grund av att mansmisshandel är ett område som utforskats mycket lite och därför saknar sina egna teorier.

Ett av de mest kända begreppen i sammanhanget är *normaliseringsprocessen*, vilket myntades av Eva Lundgren, professor i sociologi vid Uppsala universitet. Förutom det faktum att Lundgren ser våldet som ett sätt för mannen att skapa sin maskulinitet, och därmed utgår från att våldsutövaren är man, så kan jag se att normaliseringsprocessen i sig även går att applicera på förhållanden där det är ett manligt offer. Dock innebär detta att jag väljer att inte ta med Lundgrens teorier om de bakomliggande orsakerna till våldet. I min beskrivning av normaliseringsprocessen, som följer nedan, har jag valt att försöka göra offer och förövare könsneutrala medan det i originalversionen är en man som är förövare och en kvinna som är offer.

Forskning visar att förutom förekomsten av våld så är de förhållanden där misshandeln sker normala parförhållanden. Våldet normaliseras med tiden av båda parter genom en process som innehåller olika kontrollmekanismer¹⁴¹. Den första av dessa är *gränsmarkering*. Den som misshandlar har en bild av hur denne önskar att en partner skall vara och genom våld försöker denne markera när partnern gått utanför gränsen för denna. Våldet utövas dock med bibehållen känslomässig kontroll¹⁴².

¹³⁹ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

¹⁴⁰ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

¹⁴¹ Lundgren, E. 2004

¹⁴² Lundgren, E. 2004

Den andra kontrollmekanismen är att *genom isolering förskjuta gränserna*. Isoleringen kan ske genom att den våldsutövande parten helt enkelt förbjuder, förhindrar eller försvårar kontakt med släkt och vänner. Det kan också till viss del vara en självvald isolering från den utsattes håll för att denne skäms över hemsituationen och inte vill att detta skall komma ut. På grund av isoleringen så blir den utsattes enda referensram den som erbjuds från förövaren. Den sista kontrollmekanismen är *växlingen mellan våld och värme*, vilket är en metod som används även inom tortyr. Att inte veta när våldet skall inträffa och att efteråt behandlas kärleksfullt skapar en känslomässig sårbarhet som kan leda till att offret kan blanda ihop företeelserna och tillslut se våldet som ett tecken på kärlek eller omtanke. I kombination med isolering så blir även våldsutövaren den enda offret har att vända sig till vilket kan skapa en identifikation och sympati med förövaren. Samma mekanism har setts i gisslansammanhang och är känt under namnet Stockholmssyndromet¹⁴³.

Tillsammans gör detta att offret gradvis gör förövarens verklighet till sin egen, och därmed själv rättfärdigar våldet. Den utsatte internaliserar även förövarens bild av henne/honom och ser misshandeln som orsakad av att de förväntningar som finns inte uppnåtts. Det innebär att offret skuldbelägger sig själv. När den utsatte anammar våldsutövarens världsbild så blir dennes krav på förändring och anpassning krav som offret även ställer på sig själv¹⁴⁴.

Lundgrens förklaringsmodell har haft stort genomslag men hennes forskning har även kritiserats hårt. Kritikerna anser att hon inte i tillräckligt stor utsträckning ifrågasatt resonemangen och sökt finna alternativa förklaringar. En del av hennes forskning bygger även på intervjuer med människor från mycket religiösa miljöer¹⁴⁵, vilket innebär att de kanske inte är representativa vad gäller befolkningen i stort.

Socialpsykologen Davis Franks har också tittat på fenomenet att kvinnor stannar i förhållanden där de utsätts för våld, och varför offret har en tendens att skuldbelägga sig själv¹⁴⁶. Han menar att vissa människor i princip aldrig medger att de gör fel, medan andra har mycket lätt för att känna skuld. Dessutom har människor olika förmåga att försvara sig mot yttre press. Om man som individ både har en benägenhet att skuldbelägga sig själv samt en bristande förmåga att stå emot yttre press så kan denna kombination leda till en ökad sårbarhet. Franks menar också att det är lättare att identifiera sig med den som har makten, än den som ligger i underläge, samt att det i en våldsam relation kan upplevas som att alternativ saknas. Alla dessa faktorer i kombination kan göra att offret istället för att göra uppror accepterar och fullkomnar förtrycket¹⁴⁷.

4.3 Kommunikation och språk

Språket och förmågan att kommunicera sina känslor har stor betydelse när det kommer till att bli betraktad som ett värdigt brottsoffer. Det finns olika föreställningar om hur ett brottsoffer skall hantera sina upplevelser, både vad gäller hur de skall reagera och hur de skall känna. Någon som utsatts för brott men går vidare med sitt liv tillsynes oberörd får inte lika mycket

¹⁴³ Lundgren, E. 2004

¹⁴⁴ Lundgren, E. 2004

¹⁴⁵ Danielsson, L. 2006

¹⁴⁶ Engelstad, F. 2006

¹⁴⁷ Engelstad, F. 2006

sympati från omgivningen, utan kan istället betraktas med misstro¹⁴⁸. Ett brottsoffer skall enligt den allmänna uppfattningen må psykiskt dåligt en period och ha behov av att bearbeta det som hänt. Bearbetningen skall då bestå av att samtala kring sina känslor¹⁴⁹.

Det finns också en uppfattning i samhället av att män och kvinnor är väldigt olika i sitt sätt att kommunicera. Känslor är ett av de kommunikationsområden där kvinnor anses vara de som dominerar. Mäns starka sida vad gäller kommunikation handlar mer om områden utanför den privata sfären¹⁵⁰. Synen på hur män använder språket är att de är mer sakliga och logiska samt att de är mer rationella och objektiva¹⁵¹.

När man forskat kring interner på fängelser som försökt begå självmord så använde kvinnorna och männen olika typer av ord för att beskriva varför de valde att försöka ta sina liv. Medan kvinnorna använde uttryck som ”deprimerad” så sa männen att de varit ”uttråkade” eller ”inte orkade med det mer”, dock verkade det som om de försökte förmedla samma känsla¹⁵².

När man talat med personal på brottsofferstödande verksamheter så finns föreställningen om att män inte kan tala om känslor även där, trots att de kan säga att många av de brottsutsatta pojkar och män de möter anses vara duktiga på att verbalisera det de känner¹⁵³. Det är viktigt att vara medveten om att mäns kanske mer rationella sätt att tala om känslor inte innebär att de skulle känna mindre än kvinnor¹⁵⁴. Trots att män ibland kan tala om känslor på ett mer nedtonat och indirekt sätt så talar de dock om känslor, men på ett annat sätt än vad kvinnor anses göra. Männen använder ofta ett språkbruk som inte lika mycket sätts i samband med sårbarhet och lidande. De kan även i större utsträckning än kvinnor använda sig av humor för att avdramatisera när de berättar om jobbiga upplevelser. Att hävda att män skulle vara oförmögna att tala om känslor baseras alltså mer på att det finns en uppfattning om vad som är det korrekta, och inkorrekta, sättet att tala om känslor på¹⁵⁵.

Idag består det stöd som erbjuds brottsoffer framför allt av stödande och terapeutiska samtal. Det ses som en naturlig del av den bearbetande processen att tala om det som hänt. Burcar uppmärksammade i sina intervjuer att samtal också var det som männen förknippade till exempel Brottsofferjouren med. De kunde förklara att de inte uppsökt liknande verksamhet genom att berätta att de istället talat med sin familj och sina vänner om det som hänt. Dock är det av vikt att dessa män inte ansåg sig behöva *ytterligare* samtalsstöd, därmed inte sagt att de inte ansåg sig ha behov av att tala om det över huvudtaget. Deras behov tycktes dock vara mer av det slag att de informativt ville berätta om sina upplevelser, inte ha terapeutiska samtal¹⁵⁶.

Istället för samtal om det inträffade kanske män önskar en mer praktisk hjälp efter ha blivit utsatta för ett brott, som till exempel hjälp med att kontakta polis, advokat eller försäkringsbolag. Många brottsofferstödande verksamheter erbjuder dock inte denna typ av stöd, och även om det finns de som gör det så har de manliga offren oftast inte kunskap om

¹⁴⁸ Burcar, V. 2005

¹⁴⁹ Burcar, V. 2005

¹⁵⁰ Danielsson, L. 2006

¹⁵¹ Danielsson, L. 2006

¹⁵² Burcar, V. 2005

¹⁵³ Burcar, V. 2005

¹⁵⁴ Danielsson, L. 2006

¹⁵⁵ Burcar, V. 2005

¹⁵⁶ Burcar, V. 2005

vilken typ av hjälp de kan erbjudas¹⁵⁷. Detta kan ha som resultat att inte heller de män som skulle behöva stöd kontaktar denna typ av verksamheter.

4.4 Sammanfattning

För att uppnå brottsofferstatus krävs mer än att ha blivit utsatt för ett brott¹⁵⁸. Christie menar med begreppet ”det ideala offret” att man för att räknas som ett värdigt offer måste uppfylla vissa kriterier, bland annat att vara svag och försvarslös samt att gärningsmannen än en okänd person¹⁵⁹.

Vad gäller manlighet så finns det en stereotyp bild som säger att en man skall stark och handlingskraftig¹⁶⁰. Han skall inte heller visa känslor¹⁶¹. Manlighetsnormen har dock förändrats vilket innebär en svårighet för män idag att veta vilket ideal de skall leva upp till¹⁶².

Bilderna av hur en man skall vara och hur ett offer skall vara går inte ihop, vilket skapar svårigheter både för samhället och för männen själva att se en man som ett brottsoffer¹⁶³. Att skapa stereotypa bilder, social kategorisering, är dock en viktig del av mänskligt socialt samspel, bland annat för att kunna känna grupptillhörighet¹⁶⁴. Viktigt är dock att vara medveten om baksidan med detta som innebär risken att låsa sig vid de stereotypa bilderna och därmed skapa fördomar¹⁶⁵.

Makt finns alltid med som en del av mellanmänniska relationer¹⁶⁶ och våld kan vara ett sätt att befästa den makten¹⁶⁷. Det är i relationen mellan makt och icke-makt som offret skapas¹⁶⁸. En förklaring till att våldet i en relation kan fortsätta är normaliseringsprocessen som innebär att offret gravis genom olika steg internaliserar gärningsmannens världsbild och gör den till sin egen¹⁶⁹.

Män och kvinnor uttrycker ofta känslor på olika sätt vilket inte innebär att män skulle vara oförmögna, eller sämre på, att tala om känslor eller inte ha behov av att göra detta efter att ha utsatts för ett brott¹⁷⁰. Dock önskar män mer praktiskt brottsofferstöd istället för enbart det samtalsstöd som erbjuds¹⁷¹.

¹⁵⁷ Burcar, V. 2005

¹⁵⁸ Danielsson, L. 2006

¹⁵⁹ Christie, N. 1986

¹⁶⁰ Burcar, V. 2005

¹⁶¹ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008

¹⁶² Nordberg, M. 2005

¹⁶³ Burcar, V. 2005

¹⁶⁴ Börjesson, M. & Palmblad, E. 2008

¹⁶⁵ Danielsson, L. 2006

¹⁶⁶ Engelstad, F. 2006

¹⁶⁷ Katihalidou, C. 2007

¹⁶⁸ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

¹⁶⁹ Lundgren, E. 2004

¹⁷⁰ Burcar, V. 2005

¹⁷¹ Burcar, V. 2005

5. RESULTAT OCH ANALYS

5.1 Informanterna

För att informanterna skall behålla sin anonymitet så använder jag mig av fingerade namn. Jag har valt att kalla dem Mattias, Peter, Joel och Sebastian. I redovisningen utelämnas även detaljer som skulle kunna avslöja männens identiteter.

De är alla födda, uppvuxna och boende i Sverige, dock från olika delar av landet. Alla är de förvärvsarbetande, två av dem har gymnasieutbildning och två av dem universitetsutbildning. Ingen av dem är i nuläget i ett förhållande med en kvinna som utövar våld och ingen av dem har barn.

5.1.1 Mattias

Mattias är trettio år och den av informanterna som inte utsatts för våld i en parrelation utan istället av kvinnor som varit mer eller mindre okända för honom. Detta har skett vid tre olika tillfällen och det har skett i krogliknande miljöer. Vid två av tillfällena var kvinnan helt okänd och vid ett tillfälle en ytligt bekant.

Mattias berättar att det vid samtliga tillfällen varit kvinnorna som initierat våldet. Han har inte försvarat sig och gjort bedömningen att resonering inte skulle förändra kvinnornas sinnesstämning, och har istället valt att gå därifrån. När jag frågar om han tror att han hade reagerat annorlunda om den som slog honom var en man så blir svaret han att han tror att han hade försökt reda ut situationen mer då. Han förklarar att en av anledningarna till att han valde att gå därifrån var att han var rädd att om våldet trappades upp och andra människor blev inblandade så skulle de ta kvinnans parti även om han själv inte försvarat sig.

Våldet har inneburit slag och sparkar samt att han vid ett tillfälle blev slagen med en handväska med metallkanter i huvudet vilket resulterade i att han började blöda. När jag frågar hur Mattias själv upplevde att befinna sig i dessa situationer så berättar han att han var chockad för att det hände så plötsligt. Han kände sig illa till mods och beskriver det som "vad är det som händer-tankar". På frågan om han tror han känt annorlunda om förövaren varit en annan man så säger han att han utsatts för våld av män och att han tycker att det känts ungefär likadant både fysiskt och psykiskt.

Jag bad Mattias att beskriva de situationer där han utsatts för våldet och han berättade att det i ett fall handlade om en kvinna som gav honom en örfil då hon blev arg eftersom han inte var intresserad av kvinnans väninna, som var intresserad av honom. Denna kvinna bad dock honom om ursäkt senare under kvällen. I det andra fallet var det en kvinna som bevittnade hur Mattias och en kvinnlig vän stod och knuffade skämtsamt på varandra och missuppfattade detta som att han slog sin väninna. Han lyckades inte förklara situationen för den okända kvinnan som började sparka och slå honom, vilket resulterade i att hon fick bli bortförd av vakt. Den sista situationen utspelade sig på dansgolvet där en okänd kvinna plötsligt slog honom i huvudet med en handväska. Vid detta tillfälle gjorde han bedömningen att våldet kunde trappas upp om han ifrågasatte det som hänt eller försökte reda ut situationen så istället valde han att avvika.

Jag frågar honom om det fanns vittnen till händelserna och hur dessa reagerade. Mattias svarar att det i alla situationerna fanns människor runt omkring. I det fall där kvinnan blev utslängd av vakten så reagerade människor runt omkring och ingrep. I de övriga fallen så tittade han inte efter folks reaktioner men det var ingen som tog initiativet att blanda sig i.

Mattias uppsökte inte sjukhus eller annan instans, och gjorde heller ingen polisanmälan. När jag frågar om han uppsökt brottsstödjande verksamhet eller mansmottagning påpekar han dock att han inte var medveten om att dessa fanns, men att han nog inte uppsökt liknande ändå.

När jag frågar varför han valt att inte polisanmäla så förklarar han att det nog är av ganska många orsaker. Bland annat fick han inga bestående skador och ”alla begår misstag”. Han säger att han kände sig kränkt men att sådana känslor går över och att han inte vill ”älta” sådant. Dock tror han inte att han skulle ha polisanmält en man i liknande situation heller då han nog bara skulle polisanmäla om våldet inneburit grova och bestående skador.

Han har berättat för vänner och familj om det som inträffat. Det har känts bra att berätta, ”skönt att få lätta sig”. Dock tyckte han att det var jobbigt då en kvinnlig vän till honom först var skeptisk till en av händelserna och gjorde antagandet att han inte möjligtvis kunde ha varit oskyldig, men hon ändrade sig snart efter det. Överlag anser Mattias dock att människor reagerat ”positivt” när han berättat även om vissa reagerat chockartat genom att skratta. Han tror dock att skratten mer kommer av förvåning än av situationernas komiska värde och anser att de reaktioner han fått kan anses vara mänskliga.

På frågan om han tror att de hade reagerat annorlunda om det varit en man som gjort samma sak mot honom så tror han dock att det hade varit mindre skratt och mer ”macho bullshit”. Han säger också att han aldrig hört att han kanske gjort sig förtjänt av något då det gällt våld från killar.

När jag avslutningsvis frågar om han känt sig som ett brottsoffer så svarar han att han antar att våld tekniskt sätt anses vara ett brott och att han därför i teorin var ett brottsoffer vid alla tre tillfällena, då han känner att han inte gjort sig förtjänt av våldet på något vis. Dock har han inte känt sig som ett brottsoffer. Detta förklarar han med att han kanske blivit lite avtrubbad av att ha två äldre syskon som ”pucklat på honom” under uppväxten. Han säger att han mest känner sig upprörd över att det finns kvinnor som tar till våld i vetskapen om att den sociala hederskoden säger att en man inte får slå tillbaka.

5.1.2 Peter

Peter är 27 år och utsattes för systematiskt våld i en parrelation under flera år. Han berättar att situationerna då kvinnan blev våldsam kunde variera men att det alltid skedde när de var ensamma. Han försvarade sig aldrig utan levde i föreställningen att kvinnan hade rätt och att han förtjänade att bli slagen. Dock tycker han att det är svårt att uttala sig om vem det var som initierade våldet då han ser det som en mer komplicerad process.

Peter berättar att kvinnan var otroligt kontrollerande och att hon förnedrade honom när hon ansåg att han inte var som hon ville att han skulle vara, eller gjorde saker hon fann oacceptabelt. Till en början rörde det sig om verbala kränkningar men efter ungefär ett halvår gav hon honom den första örffilen som senare gick över till knytnävsslag. Hon kunde sitta på honom och slå med knuten näve mot ansikte och bål vilket resulterade i bland annat

blåmärken. Eftersom förhållandet varade i flera år har han svårt att uppskatta vid hur många tillfällen våldet skedde men säger att det rörde sig om mer än 50 tillfällen.

När jag frågar om han reagerat annorlunda om en annan man utsatt honom för samma behandling så svarar Peter att han antagligen gjort det. Han säger att han kunde slåss och att då han var fysiskt starkare än kvinnan så hade han hela tiden egentligen kunnat avstyra våldet. Att han valde att inte göra detta förklarar han både genom att han var så nedbruten i relationen samt att den "naiva kärleken" gjorde att han trodde att hon hade rätt. Eftersom han levde med föreställningen att det hon gjorde var rätt så försökte han inte heller undvika situationer som kunde leda till våld förutom att han ibland med hjälp av olika svepskäl kunde ställa in sina besök hos henne.

Vidare berättar Peter att han mådde mycket dåligt under den period han befann sig i förhållandet. Han var väldigt ångestladdad och med dåligt självförtroende. Han började må mycket bättre efter att det hade tagit slut, men förklarar att vägen dit var en lång process. Att han lyckades lämna relationen berodde på att han lärde känna nya människor och genom dem kunde utvecklas och se att hans förhållande kanske inte var som det skulle. Detta ledde initialt till att våldet trappades upp fram till den punkt då Peter hade kraft nog att göra slut.

Peter uppsökte aldrig sjukhus, och inte heller brottsofferjour eller mansmottagning. Han är osäker på om detta ens fanns där han bodde och oavsett det så tog det många år innan han kunde förlika sig med vad som hade hänt. Han har dock i samband med att han uppsökt psykolog av andra skäl i efterhand kunnat bearbeta sina upplevelser. Han polisanmälde inte heller och säger att han inte skulle ha gjort det om han misshandlats av en man heller eftersom "så fungerar det inte där han kommer ifrån".

Det tog lång tid innan han började berätta för närstående om sina upplevelser. Han säger att det nog berodde på att det är lite tabu att som man bli slagen av en kvinna. På grund av detta och det faktum att han var lång och stark så var han rädd att ingen skulle tro på honom. Han var också rädd att bli förlöjligad. Idag vet dock hans familj och nära vänner om det och han har enbart mötts av bra och stöttande reaktioner vilket han upplever har varit väldigt positivt för honom i uppbyggandet av sin självkänsla. Dock har han inte berättat om vad han varit med om på sin arbetsplats och säger att han vet att vissa där bara skulle "fnysa åt det".

När jag frågar Peter om han kände sig som ett brottsoffer så menar han att han då bara kände att han förtjänade att bli slagen. Nu i efterhand kan han ju se att han blivit utsatt för ett brott men känslomässigt känner han sig ändå inte som ett brottsoffer. Han menar att han blivit en starkare människa av det som hänt och att uppehålla sig i känslan av att vara ett offer inte skulle vara speciellt konstruktivt.

Avslutningsvis säger han att han tror att det finns mer likheter än skillnader vad gäller mansmisshandel kontra kvinnomisshandel. Även om mannen i normalfallen är starkare än kvinnan så handlar det mycket lite om det fysiska utan om den emotionella kontroll man kan ha över en annan människa.

5.1.3 Joel

Joel är en tjugosexårig man som för några år sedan befann sig i ett förhållande med en kvinna som var ett år yngre än honom. Förhållandet varade lite mer än ett halvår. Kvinnan var högskolestudent och de hade varit tillsammans i fyra månader när hon för första gången utövade våld mot honom. Joel berättar att kvinnan fysiskt attackerade honom 11-12 gånger under de resterande två månaderna av deras förhållande. Detta skedde alltid hemma i lägenheten när de var ensamma. Våldet bestod av slag, sparkar, knäningar samt slag med föremål. Detta resulterade någon gång i blödande sår men oftast i svullnad, blåmärken, smärta och ömhet.

Joel berättar att det alltid var kvinnan som initierade våldet och att han aldrig försvarade sig. Han försökte dock att hålla i henne och lugna henne vissa av gångerna men ”var inte sugen på det” alla gånger då detta kunde ha motsatt effekt och öka aggressionen. Framför allt försökte han prata med henne och på det sättet lugna henne.

På frågan hur han upplevde att befinna sig i den situationen så svarade informanten att han kände sig förtvivlad, ledsen, sårad, rädd och chockad. När jag frågar honom om han tror att han hade försvarat sig om en annan man attackerat honom på samma sätt så får jag svaret att han tror han hade försvarat sig i den mån han kunde.

Joel uppsökte inte sjukhus på grund av våldet, han polisanmälde inte och han uppsökte varken socialtjänst, brottsofferstödande verksamhet eller mansmottagning. Han förklarar detta med att han inte ville ”göra en scen” av det hela utan tyckte det var lättare att gå vidare och glömma. Han säger också att ”dessa myndigheter säkert har bättre saker för sig än att dalta med mig”. Dessutom påpekar han att han inte ville utsätta en person han var kär i för något som kunde innebära problem för henne.

Han säger att han nog hade polisanmält om en man utsatt honom för liknande misshandel beroende på hur det hela hade avslutats.

Joel har inte berättat för någon om misshandeln och förklarar det med att det inte skulle göra någon skillnad och att han ”inte vill besvära folk med saker de kanske inte vill höra”. Dock tror han att han skulle ha berättat för andra om han blivit slagen av en annan man. Han tror också att de han skulle ha berättat för skulle reagera annorlunda om det var en man som slagit honom, än om han skulle berätta att han blivit slagen av en kvinna.

När jag avslutningsvis frågar om han kände sig som ett brottsoffer så svarar han att han inte gjorde detta. Han säger att eftersom han var ihop med kvinnan som slog honom så kändes det mest obehagligt. Joel säger att han nog skulle ha känt sig mer som ett brottsoffer om gärningsmannen var en för honom okänd person.

5.1.4 Sebastian

Sebastian är en tjugooåttårig som nu befinner sig i ett längre förhållande. För några år sedan befann han sig dock i ett annat förhållande med en två år yngre kvinna. Förhållandet varade endast i fyra månader och det var ungefär två veckor in i förhållandet som kvinnan för första gången tog till våld. Detta skedde sedan vid ungefär tio tillfällen. Sebastian berättar att kvinnan blev våldsam om han ”sa eller gjorde något som inte passade”, vilket kunde innebära att han skämtade om fel saker eller sa att han inte tyckte om något som hon gillade. Ibland

kunde dock våldet enligt honom ske helt slumpmässigt. Det var hon som initierade våldet och detta skedde alltid i hemmet när de var ensamma.

Den typ av fysiskt våld som Sebastian blev utsatt för var slag mot kropp och kön, örfilar och dragning i håret vilket resulterade i tillfällig smärta men inga bestående skador. Han berättar att han inte försvarade sig utan istället bad om ursäkt, även om han inte hade gjort något. Han säger dock att han hade försvarat sig om annan man hade utsatt honom för samma typ av våld. När jag frågar hur han upplevde att det var att befinna sig i situationen så svarar han att han kände sig obekvämt då han inte visste hur situationen skulle hanteras.

Sebastian uppsökte aldrig sjukhus, socialtjänst, brottsofferstödande verksamhet eller mansmottagning. Han polisanmälde inte heller misshandeln. När jag frågar varför han inte polisanmälde så svarar han att det kändes som om allt var hans fel och att han fick skylla sig själv. Den känslan förklarar han med hennes sätt att agera samt hans eget, på den tiden, extremt dåliga självförtroende. Han tror dock inte att han hade polisanmält en annan man heller om det inte hade rört sig om mer allvarliga skador.

Sebastian har berättat om det som inträffade för flertalet vänner. Upplevelsen var att det kändes bra att berätta det och säger att hans vänner reagerat med förvåning, ilska och medlidande. Han känner att han blivit väl bemött och fått stöd från sina vänner. Sebastian säger att han inte kände sig som ett brottsoffer. När jag frågar om han tror att det hade känts annorlunda om förövaren hade varit en man så svarar han att han tror att förhållandet hade större inverkan på hur det känns än vad könet har. Han förklarar det med att om det hade varit en annan kvinna, som han inte var i ett förhållande med, så hade han nog känt och reagerat annorlunda.

5.2 Analys

5.2.1 I det dolda

Vad gäller de tre män jag intervjuat som utsatts för våld i en nära relation, Peter, Sebastian och Joel, så uppger de alla tre att våldet skedde när ingen annan bevittnade det hela, oftast i hemmet.

”Väldigt, väldigt många olika situationer... men ensamma situationer. Om man skall ta det övergripande så var det när ingen annan såg.”
- Peter

Att våldet sker just i skymundan kan härledas till två faktorer. Dels att det oftast är i hemmet som kvinnors våld tar sig uttryck¹⁷² och dels att partnervåld för det mesta sker bakom stängda dörrar, vilket kan ses som en del av normaliseringsprocessen¹⁷³. Om våldet hade skett inför vittnen hade deras reaktioner kunnat påverka den maktbalans som byggs upp och förövarens, i detta fall kvinnornas, referensram hade inte längre varit den enda som offret, mannen, hade att tillgå. Tidigare kränkningar och det systematiska sänkandet av männens självförtroende skapade enligt de tre männens berättelser en känsla av att de fick vad de

¹⁷² Danielsson, L. 2006

¹⁷³ Lundgren, E. 2004

förtjänade när de blev slagna, vilket jag går in närmare på i nästa avsnitt. Skapandet av denna känsla möjliggjorde sedan våldet. Förutom att se detta som ett steg i normaliseringsprocessen så kan man se det som att ett maktsystem skapats och att kvinnan som tagit kontroll över systemet sedan gradvis kunnat införa den ”regel” som sade att våld var accepterat beteende från hennes håll¹⁷⁴. Om en utomstående hade fått insyn i systemet och erbjudit mannen medhåll, stöd eller ett annat förhållningssätt så hade maktbalansen rubbats.

”...min upplevelse är att det handlar väldigt lite om det fysiska...Det handlar om kontrollen...den emotionella kontrollen över en annan människa.”
- Peter

Mattias, den fjärde informanten, utsattes för våld utanför hemmet. Detta skedde dock i krogmiljö där alkoholen spelar en avgörande roll. Precis som män så blir kvinnor mer våldsamma i och med alkoholkonsumtion vilket är något man kunnat märka tydligare på senare år då kvinnors alkoholkonsumtion mer och mer har börjat likna männens¹⁷⁵. I de fall där det rörde sig om enstaka slag så reagerade inga eventuella vittnen, men Mattias uppgav dock att han var osäker på om någon såg det som hände. Vid det tillfälle då en kvinna attackerade honom med upprepade sparkar och slag så ingrep dock en ordningsvakt och förde bort henne. Eventuellt skulle man kunna se det som att när kvinnan uppvisade ett beteende som betraktas som mer manligt så blir hon även behandlad som en man, medan de två andra kvinnorna varav den ena gav en örfil och den andra slog en väska i huvudet på honom använde sig av mer socialt accepterat våld¹⁷⁶ och därmed slapp repressalier.

5.2.2 ”Det var mitt fel”

”Hon var förmodligen den mest kontrollerande person som jag någonsin mött... och jag var en helt annan person då...jag var väldigt, väldigt svag. Och så... hon förnedrade mig... när jag inte gjorde vad hon tyckte var rätt... eller var som hon tyckte att jag skulle vara”
- Peter

En punkt som alla fyra männen är lika på är att ingen av dem försvarade sig när de blev slagna. I deras berättelser framkommer olika skäl till detta varav två av männen, Peter och Sebastian, uppger att de kände att de förtjänade det eller fick skylla sig själva.

”Det kändes som om allt var mitt fel och att jag fick skylla mig själv”.
- Sebastian

Att anklaga sig själv för misshandeln är en vanlig företeelse inom partnervåld. Skäl till detta kan man finna om man använder sig av Lundgrens normaliseringsprocess som förklaringsmodell¹⁷⁷. Som man hör av namnet på modellen så sker alltså en process där förövaren steg för steg får våldet att te sig befogat. Ett av de första stegen är att markera att

¹⁷⁴ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

¹⁷⁵ BRÅ-rapport 1999:15

¹⁷⁶ Danielsson, L. 2006

¹⁷⁷ Lundgren, E. 2004

offret, här mannen, inte lyckas leva upp till det kvinnan önskar av honom. Hon har en uppfattning om hur han skall vara och gränsmarkerar när han skiljer sig från denna genom bestraffning.

”Om jag sa eller gjorde något som inte passade...till exempel skämtade om fel saker... sa att jag inte tyckte om något som hon gillade (...)”
- Sebastian

Genom de olika stegen i normaliseringsprocessen så internaliserar mannen den bild kvinnan har honom som ofullständig, värdelös eller mindre värd. Han kan förstå att hon slår honom eftersom han gjort ”fel”. I båda ovan nämnda fall gick normaliseringsprocessen så långt att de inte bara lät bli att försvara sig utan inte heller gick undan, värjde sig eller på annat sätt försökte komma undan våldet då de inte ansåg sig förtjäna bättre. Sebastian uppger att han till och med kunde be om ursäkt för det beteende som orsakat den fysiska attacken.

”Alltså, jag levde i föreställningen att det var mitt fel (...) jag såg nog att jag förtjänade det och att hon hade rätt”
- Peter

”Jag bad om ursäkt. Även om jag inte hade gjort något”
- Sebastian

Socialpsykologen Davis Franks¹⁷⁸ tar i sin förklaringsmodell upp att vissa människor skulle ha en ökad tendens att skuldbelägga sig själva och därmed bli extra sårbara i situationer som partnervåld. Denna aspekt är intressant då båda männen som uppger att de kände att de förtjänade att bli slagna också tar upp att de tidigare i livet led av mycket dåligt självförtroende. Dock måste man ta i beaktande att det inte går att utesluta att denna låga självkänsla i alla fall till viss del kan ha varit ett resultat av kränkningarna och våldet, eller i alla fall spädades på av detta, och inte något som kan anses vara en bakgrundsfaktor som möjliggjorde misshandeln.

”(...) väldigt dåligt självförtroende... som jag sa så såg jag det inte som att hon gjorde något fel, just då... jag förtjänade ju det här... jag var ju så kass och så värdelös att jag förtjänade det här”
- Peter

”Vad fick dig att känna att det var ditt fel?”
”Hennes sätt att agera, samt antagligen till viss del mitt på den tiden extremt låga självförtroende”
- Sebastian

Man kan även här titta på Börjesson och Rehns teorier om makt¹⁷⁹. Förutom att kvinnorna använder sig av hot om våld och kontroll för att ha makt inom systemet så kan de sägas använda sig även av könskraft och kontroll, eller utnyttjande, av diskursen. När man annars talar om könskraft så tänker man sig mannens makt över kvinnan, men jag kan se att i

¹⁷⁸ Engelstad, F. 2006

¹⁷⁹ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

situationer där en kvinna misshandlar en man så kan hon få ett övertag genom sitt kön i kombination med den diskurs som råder. Med detta menar jag bland annat att om männen anammat samhällets syn på kvinnan som en individ utan makt, och offer skapas i relationen mellan makt och icke-makt¹⁸⁰, så innebär detta att en man kan ha mycket svårt att se sig själv som offer och se kvinnan som förövare. Han måste kanske därför finna andra orsaksförklaringar till det som sker då han inte kan se en man, sig själv, som en maktlös individ som är kontrollerad av en kvinna.

*”Alltså hon kunde sitta på mig och slå... slå mig.
Men allt byggde ju på att jag var så nedbruten i
denna relationen så att det här var möjligt... Jag var
ju starkare än henne... Jag hade ju kunnat avstyra
det där”*
- Peter

En annan aspekt av att kvinnan kan sägas kontrollera, eller utnyttja, diskursen är det faktum att det är socialt oacceptabelt för en man att slå en kvinna. Därmed förlorar männen sin möjlighet att slå tillbaka och försvara sig. En av männen, Joel, uppger att han på olika sätt försökt avstyra våldet men att rädslan för att det istället skulle trappas upp ibland inte vågade ens detta.

*”Jag försökte vissa av gångerna hålla i henne och
försöka lugna henne men det fick ibland motsatt
effekt och ökade aggressionen hos henne så det var
inte jämt man var så sugen på att göra det heller”*
- Joel

Någon som själv tar upp det faktum att kvinnorna kan utnyttja samhällets syn på manlighet, kvinnlighet och våld är Mattias, den man som blivit utsatt för våld i krogmiljöer. Han vet att våldsamhet är något som i allmänhet förknippas med män och är rädd att omgivningen skall misstolka situationen även om han själv inte slår tillbaka.

*”Den stora anledningen till varför jag inte tagit
tillfället i akt att ifrågasätta våldet från kvinnor är
just på grund av rädslan att det skall leda till mer
våld och att vakter då skall ta kvinnans parti (...)”*
- Mattias

5.2.3 Söker inte hjälp

Ingen av de män jag intervjuat har sökt hjälp på grund av misshandeln. De har varken polisanmält, uppsökt sjukhus eller kontaktat någon form av brottsofferstödande verksamhet eller mansmottagning. I deras berättelser kan man utläsa olika skäl till detta och en del av dessa tycks vara desamma som det kvinnor uppger som skäl till varför de inte kontaktar polis vid våld i hemmet. Danielsson¹⁸¹ skriver att endast 15 % av de misshandlade kvinnorna anmäler det som hänt till polisen och två av skälen till att inte göra det skulle vara att man anser händelsen för obetydlig samt en önskan att inte orsaka sin partner lidande.

¹⁸⁰ Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

¹⁸¹ Danielsson, L. 2006

”Dessa myndigheter har säkert bättre saker för sig än att behöva dalta med mig samt att jag inte vill utsätta en person jag varit kär i för något som kan bli problem för henne”.

- Joel

Männen tycks också anse att det som hänt inte är allvarligt nog att polisanmäla. Denna uppfattning kan dels bero på normaliseringsprocessen¹⁸² som diskuterats ovan. Om våldet ses som en naturlig del av förhållandet, och som något man förtjänat, så finns kanske inte tanken på att man bör vända sig till polisen. Ett annat skäl kan vara de normer som råder kring manlighet i samhället idag. Även om manlighetsidealet blivit ”mjukare” och friare så finns fortfarande en föreställning kvar att män inte skall visa känslor¹⁸³, i alla fall inte offentligt. Den rådande synen på hur män skall vara innehåller också att de skall kunna övervinna rädsla och kunna ”bita ihop” i jobbiga situationer. Att männen jag intervjuat till viss del anammat denna syn på manlighet kan eventuellt avläsas i deras språkbruk när de berättar om varför de inte sökt hjälp. Joel, i citatet ovan, uttrycker att polismyndigheten inte skall behöva ”dalta” med honom och Mattias, i citatet nedan, anser att han inte behöver ”älta” sådana känslor. Detta kan tolkas som att de inte anser att de har rätt att må dåligt över det som hänt och att de inte riktigt är värdiga nog att få hjälp. Att de mådde psykiskt dåligt av det som hänt tycks vara något en man anses kunna hantera, ”bita ihop”, och det är endast allvarliga fysiska skador som ses som skäl för att möjligen söka hjälp.

”(...) jag fick inte några bestående skador, visst, jag kände mig kränkt, men såna känslor går över och jag föredrar om de går över så fort som möjligt... att älta sånt här i polisförhör och rättegångar vore bara att förlänga offerkänslan lite väl länge”.

- Mattias

Kanske är det även en del skamkänslor som gör att män ogärna söker hjälp när de misshandlats av en kvinna. För att anses vara manlig skall man vara fysiskt stark och inte undvika fysisk konfrontation¹⁸⁴. Att som man ha blivit slagen av en kvinna utan att ha försvarat sig kan ses som omanligt och skamligt. Eftersom männen också är medvetna om att samhället delar samma normer gällande manlighet så kan det också finnas en rädsla att inte bli trodd. En av männen, Peter, uppger att han till och med själv hade svårt att förlika sig med det som hade hänt. Man kan anta att om man själv hyser sådana känslor så är det svårt att se att någon utomstående skulle tro på det man berättar.

”Det tog överhuvudtaget många år innan jag kunde förlika mig med att det här hade hänt överhuvudtaget... Att jag själv kunde prata om det...”

- Peter

Två av männen uppger också att de inte var medvetna om att det fanns brottsofferstödande verksamheter eller mansmottagningar, men de tror inte att de hade uppsökt dessa även om de hade haft denna vetskap. När man tittar på hur männen uttrycker sig så kan man även uttyda

¹⁸² Lundgren, E. 2004

¹⁸³ Nordberg, M. 2005

¹⁸⁴ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008

att Burcar¹⁸⁵ har rätt när hon skriver att brottsofferstöd främst förknippas med just samtal. Det är oftast denna aspekt de på olika sätt berör när de förklarar varför de inte sökt hjälp, att de inte kunde, eller ville, tala om det som hänt med någon utomstående.

5.2.4 Att tala om det som hänt

Av de fyra männen jag intervjuade så var det endast en som valt att inte berätta för någon om det våld han utsatts för.

”Det skulle inte göra någon skillnad eller spela någon roll. Så vill jag inte besvara folk med saker de kanske inte vill höra ändå.”
- Joel

Även detta kan vara resultat av den manlighetsnorm som säger att män skall klara av att hantera saker på egen hand. Joel säger inte att han inte skulle ha behov av att prata om det utan man kan ana en underliggande oro för hur de han berättade för skulle reagera, om det skulle leda någonstans, och eventuellt en rädsla för att inte bli trodd.

De övriga männen har alla berättat för familj eller nära vänner om det som hänt, även om det för Peter tog lång tid innan han kunde tala om det.

”Nej men alltså det var nog mycket tabu över hela grejen... att hon faktiskt var en tjej och att det inte var det vanliga. Jag räknade nog med att ingen skulle tro mig... alltså jag har varit lika lång som ja är nu sedan sjunde klass... och man bråkar inte med mig... så att jag skulle gå ut i (ortnamn) och berätta att det faktiskt hade hänt... så trodde jag att de skulle förlöjliga det eller inte tro på mig.”
- Peter

Samhällets bild av hur våld i nära relationer ser ut, att en stor stark man slår en svag försvarslös kvinna, påverkar Peters tankar om hur omgivningen kommer att reagera. Även det faktum att han befunnit sig i en destruktiv relation känner han påverkade honom och han berättar att han i den situationen hade svårt att föreställa sig att något positivt skulle kunna komma ur att berätta. Istället hade han ”katastrofidéer” om vad som skulle hända om han talade om det.

När de väl berättade om det som hänt så fick männen dock nästan enbart positivt och stöttande bemötande, även om Mattias berättar hur han inledningsvis möttes av viss misstro från en kvinnlig bekant. Detta kan sägas spegla just den reaktion som kan framkallas av den bild som finns i samhället av att kvinnor inte skulle vara oprovocerat våldsamma.

”Det kändes bra, skönt att få lätta sig, även om en av vännerna först var skeptisk till en av händelserna. Den vännen är själv kvinna och gjorde antagandet att jag inte möjligtvis kunde varit oskyldig, vilket var jobbigt att höra, men hon gav med sig rätt snart efter det.”
- Mattias

¹⁸⁵ Burcar, V. 2005

Männens berättelser visar på att det varit av vikt för dem att få tala om vad de upplevt och att omgivningens stöd även påverkat den bild de haft av sig själva till det positiva. Som Burcar¹⁸⁶ även skriver om så kan man i det mannen säger utläsa att de inte känt att de behövt *ytterligare* samtalsstöd, till exempel via brottsofferjour, utan att det räckt med att tala med familj och vänner om det. Därmed inte sagt att behov av att tala om det inte fanns alls. Dock har männen valt att berätta om våldet de utsatts för enbart för vissa utvalda vänner. Peter tar bland annat upp att han inte berättat om det på sin arbetsplats, och nämner att det finns människor där som han vet skulle ”fnysa åt det”.

Peter som är den som var utsatt för våld under längst period och kanske på grund av detta påverkades mest känslomässigt av det är också den som tydligast kan berätta om hur omgivningens respons hjälpte honom att gå vidare.

(...) och just att bara mötas av kramar och förståelse i det läget är verkligen väldigt uppskattat. Det var ju egentligen så hela den här pannkakan vände till något positivt också... indirekt när jag började spegla mig som en positiv gestalt och inte någons problem... någons trasdocka att slänga runt med”
- Peter

Eventuellt kan man se detta som en omvänd normaliseringsprocess. När isoleringen bryts och Peter bygger upp ett nytt socialt nätverk kan ny input skapa en annan världsbild än den hans flickvän inpräntade i honom. På detta sätt kan han få ett annat perspektiv och inse att våldet inte är en naturlig del av ett förhållande och även inse att det inte är hans fel att det skedde.

Om man tittar på *hur* männen talar om sina upplevelser så är Peter väldigt öppen med hur dåligt han mår. Han berättar om stark ångest och dåligt psykiskt mående. Joel kan beskriva en rad olika känslor; förtvivlad, rädd, ledsen, sårad och chockad. Även Mattias uppger att han blev chockad och han säger sig även ha känt sig illa till mods. Sebastian uttrycker det genom att säga att han kände sig obekvämt då han inte visste hur situationen skulle hanteras.

Burcar¹⁸⁷ skriver om hur män ibland kan använda sig av mer indirekta sätt, och annat ordval än kvinnor, när de skall beskriva sina känslor. Männens jag intervjuade kunde ganska klart beskriva hur de känslomässigt påverkats av att ha utsatts för våld, vilket motsäger den vanliga uppfattningen att män inte skulle kunna tala om känslor¹⁸⁸. Eventuellt i sammanhanget kunna tolka ord som ”obekvämt” och ”illa till mods” som beskrivningar av en typ av rädsla, men det är dock lika möjligt att de menade exakt det de sa.

Christie¹⁸⁹ tar upp vikten av att brottsoffer måste våga göra sin röst hörd för att få brottsofferstatus och Burcar¹⁹⁰ nämner att brottsoffer kan mötas av misstro om de inte talar om det som hänt. Kanske kan man därför tolka det som att männen på grund av att de vågade verbalisera det som skett också kunde få omgivningens sympati.

¹⁸⁶ Burcar, V. 2005

¹⁸⁷ Burcar, V. 2005

¹⁸⁸ Burcar, V. 2005

¹⁸⁹ Christie, N. 1986

¹⁹⁰ Burcar, V. 2005

5.2.5 Brottsoffer?

Precis som i Burcars¹⁹¹ studie så uppger alla de fyra männen att de inte känner sig som brottsoffer. Även då de logiskt kan se att de blivit utsatta för brott så säger de sig känslomässigt inte se sig själva som brottsoffer.

”I efterhand har jag nog sett mig som ett brottsoffer... Jag har ju insett att det är ett brott att utsätta någon för det... men det är nog mer en definition än en känsla... om du förstår vad jag menar... Jag har ju blivit utsatt för ett brott... men jag kände mig inte riktigt som ett offer när det hände”
- Peter

Några av männen kan inte ge någon förklaring till varför de inte känner sig tillhöra kategorin brottsoffer på annat sätt än att termen inte känns som om den passar in på dem. De kan formulera att de utsatts för ett brott men tar avstånd från brottsofferstatusen. Detta kan antas bero på den bild de flesta människor har av ett brottsoffer. Å ena sidan ses brottsoffret som en misslyckad person, någon som inte kunnat försvara sig¹⁹², å andra sidan som en svag och maktlös individ¹⁹³. Ingen av dessa beskrivningar passar bra överens med manlighetsnormen, vilket innebär att för att kalla sig själv för brottsoffer skulle detta på ett sätt innebära att även kalla sig själv omanlig enligt det ideal för män som finns i samhället.

En annan anledning kan vara att det ideala brottsoffret som beskrivs av Christie¹⁹⁴, och som också på många sätt är ett ”krav” allmänheten har för att offret skall betraktas som värdigt, innehåller aspekten att gärningsmannen skall vara fysisk överlägsen offret. I fall som dessa när gärningsmannen är en kvinna och offret en man så hamnar man utanför denna beskrivning och männen kanske därför inte anser att de kan kalla sig brottsoffer. Med andra ord kan det finnas en känsla av att ”inte uppfylla kriterierna”.

Precis som när det gäller kvinnomisshandel i nära relation så är det ännu ett kriterium som inte uppfylls och det är punkten som säger att gärningsmannen för offret skall vara okänd. Joel kan uttrycka att det är det faktum att han känner kvinnan som gör att han inte känner sig som ett brottsoffer.

”För att jag var ju ihop med hon som slog mig så det kändes väl mest bara obehagligt. Brottsoffer skulle jag nog känt mig mer som om det var en för mig okänd gärningsperson”
- Joel

¹⁹¹ Burcar, V. 2005

¹⁹² Nilsson, B. 2003

¹⁹³ Christie, N. 1986

¹⁹⁴ Christie, N. 1986

5.2.6 Om det varit en man...

För att se om männen själv trodde att könet på förövaren hade någon inverkan på deras och andras reaktioner så fick de besvara frågor på hur de hade reagerat om en man hade utsatt dem för samma typ av våld. De fick även spekulera i om de trodde att de människor de berättat om det inträffade för skulle ha reagerat annorlunda om förövaren varit en man.

Ingen av männen tror att de skulle ha polisanmält även om förövaren var en man. De uttrycker att det skall krävas ganska allvarliga och bestående skador för att man skall vända sig till polis. Något som också det kan ses som ett tecken på att männen påverkas av det manlighetsideal som säger att män skall kunna hantera saker på egen hand¹⁹⁵. Dock uppger majoriteten av dem att de tror att det hade känts annorlunda om det var en man som misshandlat dem. Framför allt tror de att de skulle ha försvarat sig på ett annat sätt.

”Ja antagligen... jag kunde ju slåss. Det handlade inte alls om det... det handlade om den naiva kärleken som gjorde att jag trodde att detta var rätt. Jag visste inget annat”
- Peter

Om man granskar Peters citat kan man dock se att det finns något annat som spelar in förutom könet på förövaren, och det är kärleken, förhållandet till den man blir utsatt av. Som beskrivs i normaliseringsprocessen¹⁹⁶ så skapas en känsla av att partnern slår av omtanke och kärlek, samt att tendensen att anklaga sig själv för det som händer ofta är en del av det hela. Därför finns inte samma försvarsreaktioner som skulle finnas om en främling på stan utdelade samma typ av slag. Detta är något som Sebastian påpekar i sin intervju.

”Jag tror att förhållandet hade större inverkan på hur det känns än vad könet har. Hade det varit en annan tjej, som jag inte hade ett förhållande med, så hade jag säkert känt och reagerat annorlunda”
- Sebastian

Majoriteten av männen tror också att människor de berättat om misshandeln för hade reagerat på annat sätt om förövaren hade varit en annan man.

”På många sätt ja. De gånger detta hänt (att en annan man slagit honom) så har det inte varit lika mycket skratt som det varit macho bullshit-snack om att man skall spöa killen”
- Mattias

Detta kan ses som att människor i allmänhet har svårt att ta till sig bilden av en man som blir slagen av en kvinna. Stereotypen är att en man är stor och stark och en kvinna liten och svag¹⁹⁷ varvid tanken på att en man skulle vara i underläge gentemot en kvinna till den grad att hon kan misshandla honom för många ter sig absurd, och därmed komisk¹⁹⁸. En annan förklaring till att människors reaktioner blir annorlunda kan också vara den myt som finns

¹⁹⁵ Arnsäter, J. & Ernback, H. 2008

¹⁹⁶ Lundgren, E. 2004

¹⁹⁷ Burcar, V. 2005

¹⁹⁸ George, M.J. 1994

kring att män skulle ha svårare att tala om känslor¹⁹⁹ varvid samtalet kanske hålls på en mer rationell nivå. Då lite kunskap finns kring mansmisshandel i samhället och mycket schablonbilder kring män och kvinnor fortfarande existerar så kan det även vara en ovan situation för någon att få höra talas om detta vilket kan skapa en osäkerhet kring hur man bör reagera.

¹⁹⁹ *Burcar, V. 2005*

6. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Ronny Ambjörnsson skriver²⁰⁰ att mannen länge har varit osynlig i historien. Vad han menar med detta är att medan kvinnan setts som enbart ett kön så har mannen istället fått representera hela mänskligheten. Vad mannen i sin egenskap som just man upplevt och känt har förbisetts.

Genom analysen av de intervjuer jag genomfört med män som utsatts för våld av en kvinna har jag uppmärksammat att, precis som vid mäns våld mot kvinnor, så sker våldet i parrelationer i skymundan och att den som drabbas har en tendens att skylla det som sker på sig själv istället för på förövaren. Något annat intervjuerna har visat är att få män söker hjälp när de utsätts för våld. De uttrycker samma skäl som kvinnor i våldsamma relationer, det vill säga att de inte vill skada sin partner och att det de utsatts för inte är så allvarligt.

Dessa företeelser skulle kunna förklaras genom den så kallade normaliseringsprocessen²⁰¹ som genom olika steg av isolering och kontroll gör det möjligt för våldet att fortgå eftersom förövarens världsbild internaliseras av offret, men också av det faktum att män har svårt att se sig själva som ”värdiga” offer.

Något jag upptäckte både i litteraturen, i min omgivning och i intervjuerna med informanterna är den starka ovilja som finns vad gäller att se män som brottsoffer, och då framför allt om förövaren är en kvinna. Männens vill inte kalla sig för brottsoffer överhuvudtaget även om de kan medge att de utsatts för ett brott. Något som hänger ihop med att bilden av det svaga och försvarslösa brottsoffret inte går ihop med manlighetsidealet som säger att en man skall vara stark och handlingskraftig. Dessutom ser man kvinnan som svag och i underläge gentemot mannen. Dessa stereotyper påverkar med andra ord inte bara samhällets bild av det manliga brottsoffret utan även männens egen uppfattning. Förutom att de blivit misshandlade av kvinnor så skulle en brottsofferstatus bli ännu en kränkning av manligheten.

Känslan av skam kan skapa en rädsla för vad andra skall tycka och tänka vilket gör att det kan vara svårt för männen att tala om det som hänt. Dock finns ett behov av att få prata, men istället för att vända sig till brottsofferstödande verksamheter så väljer männen att tala med vänner. Majoriteten av dem upplever att det hade känts annorlunda om förövaren hade varit en annan man. De tror då att både deras egna reaktioner och agerande, samt omgivningens reaktioner, på det inträffade hade varit annorlunda.

Ett centralt tema i analysen är makt kontra icke-makt. Börjesson och Rehn²⁰² påpekar att det är i relationen mellan dessa två som offret skapas. Detta skapar ett problem då samhället betraktar mannen som den med makt och kvinnan som den maktlösa vilket omöjliggör att se mannen som offret om man inte förstår att makt inte är konstant utan kan variera beroende på till exempel tidpunkt, sammanhang och situation. I ett parförhållande där kvinnan är den som utövar våld mot mannen kan man se att kvinnan paradoxalt nog får en ökad makt genom att hon av samhället betraktas som maktlös, eftersom detta påverkar både mannens förmåga att se sig själv som brottsoffer samt hans förmåga att försvara sig och få hjälp.

²⁰⁰ Ambjörnsson, R. 1999

²⁰¹ Lundgren, E. 2004

²⁰² Börjesson, M. & Rehn, A. 2009

Kvinnors och mäns upplevelser av att utsättas för våld i en parrelation är mycket lika. Männerna berättar om ångest, rädsla och känslor av obehag som i vissa fall påverkat deras liv under mycket lång tid även efter det att de lämnat det destruktiva förhållandet. Detta visar precis som i Palmgrens och Waséns studie²⁰³ att män påverkas lika mycket psykologiskt i våldsamma parförhållanden som kvinnor trots sin ovilja att kalla sig själva för brottsoffer, samt att de trots fördomarna som finns kring den manliga (o)förmågan att verbalisera känslor kan uttrycka det lidande de upplevt.

Det är därför av stor vikt att även män i utsatta situationer uppmärksammas och att större satsningar på att utröna vilken sorts stöd de behöver görs. Dessutom behöver män i större utsträckning informeras om det stöd som redan finns tillgängligt.

Förändringar i samhällets attityder gällande män, kvinnor och brottsoffer behövs för som Danielsson²⁰⁴ påpekar så är det inte förrän man får brottsofferstatus som man får tillgång till olika former av hjälp och stöd. Utan dessa förändringar kommer det även fortsatt vara så att de män som utsätts för våld av en kvinna inte känner sig som värdiga brottsoffer och drar sig för att söka hjälp. Svårigheten är dock att begreppen manlighet, kvinnlighet och brottsoffer inbördes påverkar varandra och måste förändras parallellt med varandra. Kanske är detta något som kan ske i framtiden då man alltmer tittar på makt och genus i samhället.

Det krävs stora påtryckningar och politiskt engagemang för att en ny grupp skall erhålla brottsofferstatus²⁰⁵, vilket innebär ett dilemma vad gäller våldsutsatta män. Vem kämpar för att män skall kunna betraktas som brottsoffer när männen själva inte vill se sig som sådana? Kanske man kan ifrågasätta värdet av att kämpa för detta när de man vill stödja själva inte erkänner behovet? Det är dock viktigt att ta i beaktande att det är inte bara är männen själva som drabbas av att män som utsätts för våld i nära relationer fortfarande är en relativt osynlig grupp. Barn som bevittnar våld i hemmet löper en signifikant ökad risk att själva växa upp och bli våldsamma oavsett vilken förälder det är som utövar våldet, och barn som växer upp under sådana förhållanden betraktas idag även de som brottsoffer berättigade till stöd²⁰⁶. Dessa barn löper risk att inte bli sedda om det våld deras fäder utsätts för förblir i det dolda. Vad gäller män som offer för våld i nära relationer och kvinnor som förövare så är detta dessutom något som även är av vikt att uppmärksamma när man forskar kring homosexuella par.

Som jag i inledningen påpekade så tjänar ingen på att ett kön ses som förövare och det andra som offer utan möjlighet att skapa en nyanserad bild baserad på den komplexitet som mellanmänniska relationer innebär.

²⁰³ Palmberg, C. & Wasén, H. 2003

²⁰⁴ Danielsson, L. 2006

²⁰⁵ Danielsson, L. 2006, Christie, N. 1986

²⁰⁶ Danielsson, L. 2006

LITTERATURLISTA

Ambjörnsson, R. (1999) *Mansmyter*. Södertälje: Ordfront

Arnsäter, J. & Ernback, H. (2008) ”Är det någon som slåss är det män, men jag tycker inte att man blir mer man för att man gör det” – en studie om synen på män, manlighet och våld. C-uppsats, Institutionen för socialt arbete, Mittuniversitetet

Burcar, V. (2005) *Gestaltningar av offererfarenheter – samtal med unga män som utsatts för brott*. Lunds universitet

BRÅ-rapport 1999:15. *Kvinnors brottslighet*.

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2008) *Strultjejer, arbetsökande och samarbetsvilliga – kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber

Börjesson, M. & Rehn, A. (2009) *Makt*. Malmö: Liber

Christie, N. (1986) ”*The Ideal Victim*”. I: Fattah Ezzat A. (red.) *From crime policy to victim policy: Reorienting the justice system*. Basingstoke: Macmillan

Danielsson, L. (2006) *Våld i nära relationer – Om mäns och kvinnors våld mot varandra*. Examensuppsats Straffrätt 20p, Handelshögskolan, Juridiska institutionen, Göteborgs universitet

Dobash, R.P. & Dobash R.E. (2004) Women’s violence to men in intimate relationships: Working on a Puzzle. *British Journal of Criminology*, Vol. 44, p. 324-349

Engelstad, F. (2006) *Vad är makt?* Stockholm: Natur och kultur

George, M.J. (1994) Riding the Donkey Backwards: Men as the Unacceptable Victims of Marital Violence. *The Journal of Men’s Studies*, Vol. 3, Nr. 2, p. 137-159

Katiholidou, C. (2007) *Kvinnors dödliga våld mot män i partnerrelationer*. Psykologexamensarbete, Psykologiska institutionen, Stockholms universitet

Kelly, L. (2003) Disabusing the definition of domestic abuse: How women batter men and the role of the feminist state. *Florida State Law Review*, Vol. 30, p. 791-855

Kimmel, M.S. (2002) ”Gender Symmetry” in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review. *Violence against Women*, Vol. 8, p. 1332-1363

Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Larsson, E. (2007) *En ny man – om skapandet av och synen på svensk manlighet och känslor*. D-uppsats, Institutionen för Kultur och Kommunikation, Linköpings universitet

Lundgren, E. (2004) *Våldets normaliseringsprocess*. Linköping: ROKS

Nilsson, B. (2003) *Brottsoffer: offerskapets innebörder och villkor i (o)säkerhetens kultur*. Umeå: Boréa

Nordberg, M. (2005) *Jämställdhetens spjutspets*. Göteborg: Bokförlaget Arkipelag

Palmberg, C. & Wasén, H. (2003) *Slagen man – fyra former av mansmisshandel*. Examensarbete i påbyggnadskurs i sociologi, Sociologiska institutionen, Stockholms universitet

Pape, H. (2003) Vold og krenkelses i unge menneskers parforhold. *Medisin og vitenskap, Tidsskrift for den norske laegeforening*, Nr 15, sid. 2016-2020

Rosenberg, Å. (2004) *Män som offer för sexuellt våld – En kriminologisk studie utifrån ett genusperspektiv*. B-uppsats Kriminologi, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet

Ryen, A. (2004) *Kvantitativ intervju: Från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber ekonomi

Starrin, B. & Svensson, P-G. (red.) (1994) *Kvantitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, P-G. & Starrin, B. (red.) (1996) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Wase, D. (2008) *Samlag eller salighet – sexualitet och moral från forntid till nutid*. Stockholm: T-RUM AB

Vetenskapsrådets *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. www.vr.se.

Åkerström, M. (1995) *Brottsoffren i forskningen: En litteraturstudie*. Research report. Network for research in Criminology and Deviant Behavior, Lunds universitet

BILAGA 1**Informationsbrev**

Mitt namn är Emma Hermanson och jag skriver D-uppsats vid Göteborgs universitet. Intervjun jag önskar hålla med dig kommer vara en del av det underlag som min uppsats baseras på.

Uppsatsens fokus ligger på mäns upplevelse av att utsättas för fysiskt våld när förövaren är en kvinna. Detta för att skapa en ökad kunskap gällande denna grupp av brottsoffer, vilket i sin tur kan öka kunskapen och förberedelsen bland personal inom bl.a. sjukvård, socialtjänst och brottsofferstödande verksamhet.

Kravet för att få delta i undersökningen är att du är man, över 25 år och att du utsatts för fysiskt våld av en kvinna.

Ditt deltagande innebär två möten med mig. Vid första tillfället sker den huvudsakliga intervjun. Denna beräknas ta ca 60 minuter. Vid andra mötet får du möjlighet att läsa transkribering av intervjun och jag får möjlighet att ställa ytterligare frågor om detta anses behövas. Naturligtvis är det upp till dig vilka frågor du känner dig bekväm att svara på. Du kan välja att inte besvara vissa frågor, och du väljer även själv hur ingående svar du vill ge på frågorna. Om du bor långt bort från undertecknad eller av annat skäl inte vill genomföra intervjun som ovan finns möjlighet att genomföra intervjun via telefon, eller besvara frågorna via mail.

Intervjuerna kommer att spelas in som ljudfil. Det inspelade materialet förvaras på ett säkert sätt för att undvika att obehöriga får tillgång till det. Allt material rörande undersökningen hanteras konfidentiellt. Ingen deltagare kan identifieras utifrån det färdiga resultatet. Utomstående kommer ej ha tillgång till materialet. Redovisning av undersökningens resultat kommer att presenteras på sådant sätt att du ej kan identifieras. Uppsatsen kommer att presenteras skriftligt och muntligt på universitetet. Den skriftliga versionen kommer sedan att arkiveras på skolans bibliotek och finnas tillgänglig i skolans databas.

Ditt deltagande är helt frivilligt och du kan avbryta när som helst utan att ange någon orsak. Detta innebär att du när som helst kan välja att avsluta intervjun eller säga nej till en andra intervju. Om du accepterar att delta i undersökningen ombedes du att fylla i bifogad svarstalong och ge denna till undertecknad.

Om du har frågor eller vill veta mer är du välkommen att kontakta mig eller min handledare.

Med vänlig hälsning

Emma Hermanson
0736-136471

Handledare:
Helena Johansson
031-786 5721

Intervjuguide

Vilket år är du född?

Vilket land är du född i? Vilket land är du uppvuxen i?

Vad har du för utbildningsbakgrund?

Vad har du för sysselsättning nu?

Civilstånd?

Har du barn?

När var det du utsattes för våld av en kvinna?

Var?

I vilken typ av situation?

Vem initierade våldet?

Om hon, försvarade du dig?

Vilken typ av fysiskt våld?

Vid hur många tillfällen?

Hur upplevde du att befinna dig i den situationen?

Vad hade du för relation till kvinnan?

Om det var ett förhållande, hur länge varade det?

Hur länge hade ni varit tillsammans när du blev utsatt för våld?

När var kvinnan född?

Vad hade hon för utbildningsbakgrund/sysselsättning?

Uppsökte du sjukhus på grund av våldet?

Uppsökte du socialtjänst?

Uppsökte du brottsofferstödjande verksamhet eller mansmottagning?

Polisanmälde du händelsen?

Varför/varför inte?

Har du berättat för någon om misshandeln?

Om ja, för vem?

Om inte, varför?

När berättade du om det?

Varför?

Hur kändes det att berätta om det?

Tror du att det hade känts annorlunda om förövaren hade varit en man?

Hur upplever du att de människor du berättat det för har reagerat?

Hur känns deras reaktioner?

Varför tror du att de reagerar som de gjort?

Tror du att de hade reagerat annorlunda om förövaren varit en man?

Hur upplever du att du har blivit bemött när du berättat om misshandeln?

Har andras reaktioner och bemötande påverkat ditt sätt att se på det inträffade?

Hur hade du velat att andra reagerade och bemötte dig?

Har du någon gång ångrat att du berättat om misshandeln?

Upplever du dig själv som brottsoffer?

